

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

המתנגד	ד.ג. ע"י ב"כ עו"ד צבי שורץ ואח'
המשיבים	1. ח.ע. ע"י ב"כ עו"ד יוסי לבן 2. ע.מ. ע"י ב"כ עו"ד סריאל אבשלום
בענין המנוחה:	<u>הגב' ר.ג. ז"ל</u>

פסק דין

לפני התנגדות לצו קיום צוואת המנוחה ר.ג. ז"ל מיום 17.6.2012 בטענת העדר כשירות לצוות והשפעה בלתי הוגנת.

רקע עובדתי

1. המנוחה ר.ג. ז"ל (להלן: "המנוחה") נפטרה ביום 22.7.2012 בסוף שנות השבעים לחייה, כשהיא אלמנה ללא ילדים.
2. בתאריך 20.3.1979 נישאה המנוחה לבעלה פ.ג. ז"ל (להלן: "המנוח") והם התגוררו במהלך חיי הנישואין במשק מס' X במושב ב' (להלן: "המשק").
3. למנוח היו אלה נישואין שניים ולו שני ילדים מנישואיו הראשונים: ד.ג. (המתנגד) ואחיו אי' ("ילדי המנוח").
למנוחים לא נולדו מעולם ילדים משותפים.
4. בתאריך 29.5.1997 חתמו המנוחים על צוואה משותפת (להלן: "הצוואה המשותפת") כאשר הנהנים על פי צוואה זו הינם ילדי המנוח: ד.ג. ואי'.

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

בצוואה המשותפת המנוחים מצווים לילדי המנוח מנישואיו הראשונים "את כל המשק והבית במושב ב".

5. המנוח הלך לעולמו בתאריך 20.2.2010.
6. ביום 17.6.2012 חתמה המנוחה על צוואה (להלן: "הצוואה המאוחרת") בפני הנוטריון עו"ד בן ציון רוזנפלד (להלן: "הנוטריון").
- בצוואה המאוחרת ציוותה המנוחה את כל עיזבונה לאחיה, מר ח.ע. ובן דודתה מר ע.מ., הם המשיבים בהליך שלפני.
7. מהחומר הרפואי שהומצא לתיק עולה כי המנוחה סבלה ממחלת לב איסכמית, אי ספיקת לב, סכרת, עודף שומנים בדם, אי ספיקת לחץ דם ואי ספיקת כליות. בחודשים האחרונים לחייה חלה התדרדרות במצבה הבריאותי על רקע מחלת הלב והיא אושפזה לסירוגין, במחלקה פנימית בב"ח ברזילי, בב"ח הדסה הר הצופים ובב"ח הרצפלד.
8. במהלך אשפוזה בב"ח הרצפלד הועלו חשדות ע"י הצוות הרפואי במחלקה כי המנוחה מנוצלת לרעה ע"י קרובי משפחה המבקרים אותה תדיר ומשום כך, נעשתה פנייה לד"ר יורם מערבי (להלן: "ד"ר מערבי"), אשר שימש באותה עת גם כיו"ר הועדה המוסדית להתעמרות והתעללות בהזנחה של זקנים, לצורך ייעוץ בדבר כשירות המנוחה, הגדרתה כחסרת ישע והצורך בהגנה עליה.
9. בסיכום מחלה שנערך ביום 14.6.2012 (שלושה ימים לפני חתימת הצוואה), ד"ר מערבי מצא את המנוחה ככשירה לקבלת החלטות ובהירה בהבעת רצונה. עם זאת, ציין כי לאור החשד כי קיימת מגבלה ליכולתה להעריך את החוזים המוצגים לפניה, הוא ממליץ לפנות לעו"ס המחלקה וליידע את לשכת הרווחה במקום מגוריה העתידי ובנוסף לשמור "תיעוד על היות החולה בסיכון ברשימת הועדה המוסדית להתעמרות לצורך מעקב עתידי".

(ר' נספח 19 לתצהיר עדות ראשית של המתנגד).

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

10. אין חולק כי ביום 18.6.2012 (יום לאחר חתימת הצוואה) נערכה תעודת רופא חתומה ע"י ד"ר ולדימיר בריינין (להלן: "ד"ר בריינין") מבית חולים הרצפלד אשר בדק את המנוחה והצהיר כי המנוחה "בהכרה מלאה ובדעת צלולה, אחראית על מעשיה וכשירה לעשות פעולה בפני נוטריון" (ר' נספח ז' לתשובת המשיבים להתנגדות).

11. בהליך שבכותרת מונה מומחה מתחום הפסיכו-גריאטריה ד"ר אדם דרנל (להלן: "המומחה"), לצורך עריכת חוות דעת ביחס למצבה הקוגניטיבי של המנוחה וכשירותה לערוך את הצוואה המאוחרת.

חוות דעת המומחה הוגשה לתיק ביהמ"ש ביום 27.3.2016 והמומחה הגיע למסקנה כי המנוחה הייתה כשירה לחתום על צוואתה מיום 17.6.2012.
12. בעניין עיזבון המנוחים מתנהלים בין הצדדים שישה תיקים, כמפורט להלן:

א. ת"ע 41215-12-12 : בקשה לצו קיום צוואת המנוח מיום 29.5.1997, הוגשה ע"י מר ד.ג..

ב. ת"ע 41570-12-12 : התנגדות לצו קיום צוואת המנוח מיום 29.5.1997, הוגשה ע"י ח.ע. וע.מ..

(ההתנגדות מתייחסת אך ורק לצוואת המנוח, ככל שנוגעת בזכויות בר הרשות שהיו לו במשק עד פטירתו ולא לשאר זכויותיו, בטענה כי לא ניתן להוריש משק).

ג. ת"ע 54836-11-14 : בקשה לצו קיום צוואת המנוחה מיום 29.5.1997, הוגשה ע"י מר ד.ג..

ד. ת"ע 58856-11-14 : התנגדות לצו קיום צוואת המנוחה מיום 29.5.1997, הוגשה ע"י ח.ע. וע.מ..

ה. ת"ע 9799-02-15 : בקשה לצו קיום צוואת המנוחה מיום 17.6.2012 ("הצוואה המאוחרת"), הוגשה ע"י ח.ע. וע.מ..

ו. ת"ע 24822-01-15 : התנגדות לצו קיום צוואת המנוחה המאוחרת, הוגשה ע"י מר ד.ג..

13. בישיבת 19.11.2015 אושרה הסכמת באי כוח הצדדים למתווה דיוני כדלקמן :

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

" המתנגדים לצו קיום צוואת המנוחים אשר הוגשה במתייחס לעיזבון המנוח פ.ג. חוזרים בהם מהטענות בעניין כשירות המנוח לצוות, השפעה בלתי הוגנת וכיוצ"ב, במתייחס למנוח, ועומדים על טענותיהם בעניין היקף העיזבון, למעט בסוגיות הכספיות בהן כבר גיבשו הצדדים הסדר כספי שקיבל תוקף של פסק דין ע"י בימ"ש.

הצדדים מסכימים כי בשלב זה ימשיכו לברר את טענות המתנגדים במתייחס לבקשה לצו קיום צוואת המנוחה ר.ג.. מקום בו בימ"ש יקבל את טענותיהם וצוואת המנוחה (המאוחרת) לא תקום, אזי יטען כל צד במתייחס לאפשרות לקיים את צוואת המנוחה כפי שנערכה על ידה בצוואה משותפת לה ולמנוח (המוקדמת) וכל צד יהיה רשאי לטעון בעניין זכויותיו במשק.

מקום בו בימ"ש לא יקבל את טענות המתנגדים וצוואתה המאוחרת של המנוחה תקום אז ממילא יסתיים ההליך וכל צד יהיה רשאי לטעון בעניין הזכויות במשק.

לכן, נבקש את בימ"ש להותיר על כנה את הסכמתנו כפי שבאה לידי ביטוי בפסיקתא שאישר בימ"ש ולאשר את חזרת המתנגדים מהטענות הנוגעות לכשירות המנוח לצוות והשפעה בלתי הוגנת ולקבוע את ההתנגדות לבקשה לקיים את צוואתה המאוחרת של המנוחה לשמיעת הראיות. "

(ראה עמ' 9 לפרוטוקול דיון 19.11.2015, שורות עמ' 17-4).

14. נוכח המתווה הדיוני המוסכם, במסגרת ההליך שבכותרת, שעניינו התנגדות לצוואת המנוחה מיום 17.6.2012 (ת"ע 9799-02-15) הוגשו תצהירי עדות ראשית מטעם בעלי הדין ועדים זרים וכן נשמעו הראיות במהלך חמישה ימי דיונים, שלושה מהם הוקלטו ותומללו ע"י חברת הקלטות.

15. סדר שמיעת בעלי הדין והעדים הזרים:

בדיון 21.2.2017 נחקר המומחה (עמ' 9-1 לפרוטוקול) וכך החלה חקירת המתנגד עמ' 10-20).

בדיון 5.3.2017 הסתיימה חקירת המתנגד (עמ' 38-21 לפרוטוקול).

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

בדיון 7.1.2018 נשמעו עדיי המתנגד :

- ד"ר בריינין ולדימיר (עמ' 34-8 לתמלול).
- העדה הגב' ש.מ. (עמ' 50-34 לתמלול).
- העדה הגב' פ.ג. (עמ' 62-50 לתמלול).
- העדה הגב' נ.ג. (עמ' 76-63 לתמלול).
- העד מר ש.ח.ג. (עמ' 95-76 לתמלול).

בישיבת 14.1.2018 נחקר עד נוסף מטעם המתנגד וכן נחקרו המשיבים :

- ד"ר מערבי (עמ' 22-5 לתמלול).
- חקירת מר ח.ע. (עמ' 62-24 לתמלול).
- חקירת מר ע.מ. (עמ' 119-63 לתמלול).

ובישיבת 15.1.2018 נשמעו עדיי המשיבים :

- הנוטריון, עו"ד בן ציון רוזנפלד (עמ' 43-4 לתמלול).
- מר ג.ע. (עמ' 48-44 וכן עמ' 93-80 לתמלול).
- ד"ר נאסר זידאן (עמ' 79-50 לתמלול).

16. אחרון המסמכים שצורפו לאחר הגשת הסיכומים הוגש ביום 18/4/19 ולהלן פסק דין זה.

טענות הצדדים

17. טענות המתנגד

א. טענת המתנגד, המנוחה ערכה את הצוואה כחודש לפני פטירתה, כשהיא בת 79 שנים. מצבה הבריאותי והנפשי החל להתדרדר כשנה וחצי לפני פטירתה, היא אושפזה פעמים רבות בבתי חולים וימים ספורים לפני עריכת הצוואה עברה לשיקום בבית "הרצפלד".

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

- ב. המתנגד טוען, כי המנוחה עברה צנתור במחצית שנת 2011 לאחר שלקתה בלבה, היא סבלה מבעיות ראייה ובחודשים האחרונים לחייה לא הייתה מסוגלת לקרוא וכן סבלה מבעיות שמיעה ונאלצה להשתמש במכשיר שמיעה.
- ג. המתנגד מציין כי ביום 7.1.2012 המנוחה אושפזה בב"ח הדסה עקב קוצר נשימה, כשהיא תשושה, סיעודית וסובלת בין היתר, מאי ספיקת לב קשה (15%). עוד מציין כי בחודשים פברואר עד מאי 2012 המנוחה אושפזה לסירוגין בב"ח ברזילי כשהיא סובלת מגודש ריאתי והחמרה בתפקוד הכליות, מונשמת בחלק מהזמן, נוטלת טיפול תרופתי ומותשת נפשית ופיזית.
- ד. לטענת המתנגד, כשלושה חודשים לפני עריכת הצוואה המנוחה נזקקה לטיפול סיעודי צמוד, היא לא יכלה להתנייד בכוחות עצמה ונזקקה לעזרה בביצוע הפעולות הבסיסיות ביותר. המתנגד טוען כי דאג למנוחה למטפלות צמודות במשך כל שעות היממה.
- ה. המתנגד מציין כי בחודש יוני 2012 המנוחה אושפזה בב"ח הדסה וכשלושה ימים לפני עריכת הצוואה הועברה לב"ח הרצפלד לצורך שיקום וזאת עד ליום 4.7.2012. בתאריך 18.7.2012 המנוחה אושפזה שוב במחלקת המיון של ב"ח הדסה, עד ליום פטירתה בתאריך 22.7.2012.
- ו. לטענת המתנגד, המנוחה לא ידעה על מה היא חותמת ולא יכלה להבחין בטיבה של הצוואה. במצבה הנפשי והגופני הא לא יכלה להביע את רצונה האמיתי.
- ז. המתנגד טוען כי הצוואה נעשתה מחמת השפעה בלתי הוגנת מצד המשיבים \ תרמית \ הטעיה איום \ אונס.
- ח. המתנגד טוען כי הוא זה שדאג לטפל בענייני המנוחים במהלך כל השנים ואילו המשיבים ביקשו להתקרב למנוחה חודשים ספורים לפני פטירתה כדי לגרום לה להיות תלויה בהם באופן מוחלט, על מנת להוציא את תכניתם לפועל.

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

- ט. המתנגד מציין כי המשיבים החלו להתעניין במצבה הרפואי של המנוחה, הציעו לה טיפולים ומוצרים טבעיים שונים לטיפול בבעיותיה הרפואיות ושכנעו אותה שלא לעבור צנתור ולא ליטול טיפול קונבנציונאלי, אלא רק טיפול טבעוני.
- י. המתנגד טוען כי המשיבים גרמו למטפלות הזרות שטיפלו במנוחה ולעזוב על מנת לבודד אותה וליצור תלות מוחלטת בהם ובכך להשתלט על רכושה.
- יא. המתנגד טוען כי בשתי הזדמנויות (ביום 13.6.2012 וביום 18.6.2012) המשיב מס' 2 ביקש מרופאים שטיפלו במנוחה (בבי"ח הדסה וכן מהרופא המטפל במושב ב') אישור רפואי בדבר צלילות המנוחה וכשירותה לערוך צוואה, אולם אלו סרבו לתת לו את האישור המבוקש. חרף האמור, המתנגד טוען כי ביום 17.6.2012 החתים הנוטריון את מנוחה על צוואתה.
- יב. המתנגד טוען כי על אף שצוין בצוואה כי היא נחתמה בבית אבות "בית בכפר" הרי שהמנוחה לא שהתה מעולם בבית אבות זה ונכון למועד הרלוונטי שהתה בבי"ח הרצפלד.
- יג. המתנגד מתאר כי במועד חתימת הצוואה, המשיבים הוציאו את המנוחה מבי"ח הרצפלד ללא ידיעת צוות בית החולים וללא אישורו ותוך סיכון חייה, החליפו לה את בגדי בית החולים ולקחו אותה לבית אבות "בית בכפר", כשהיא "על סף מוות, מותשת, לא צלולה ואינה מודעת למעשיה".
- יד. המתנגד טוען כי המשיבים היו מעורבים בעריכת הצוואה. לטענתו, למשיבים, בעיקר למשיב מס' 2, היכרות מוקדמת עם הנוטריון, הם יצרו עמו קשר והורו לו מה לרשום בצוואה.
- טו. לטענת המתנגד, הנוטריון פעל בניגוד לדין, כאשר לא הצטייד בתעודה רפואית אודות מצבה הרפואי של המנוחה במועד עריכת הצוואה וכן לא טרח לבדוק האם המנוחה פועלת מרצונה החופשי.
- המתנגד טוען כי בירור מינימאלי של הנוטריון היה חושף בפניו את העובדה כי המנוחה אינה מתגוררת בבית אבות "בית בכפר" וכי הובאה לשם בניגוד לרצונה ותוך סיכון חייה.

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

טז. המתנגד מציין כי באישור עשיית הצוואה נרשם כי הצוואה נחתמה בבית אבות "בית בכפר" בגדרה, אולם בסיפא של הצוואה נרשם שהצוואה נחתמה בירושלים.

18. טענות המשיבים

א. המשיבים טוענים כי המנוחה הייתה כשירה במועד עריכת הצוואה וחתימתה על הצוואה המאוחרת.

ב. המשיבים מאשרים כי המנוחה הייתה אישה מבוגרת עם בעיות רפואיות שונות (לב, לחץ דם וכו'), אך טוענים כי אף אחת מבעיות אלו לא התייחסה להיבטים קוגניטיביים ויכולתה לקבל החלטות עצמאיות.

ג. המשיבים מציינים כי עיון במסמכים הרפואיים שצורפו ע"י המתנגד מעלה כי המנוחה נבדקה באופן שוטף ע"י רופאים וגורמים טיפוליים אחרים, בסמוך לעריכת הצוואה ואף אחד מאלה לא אבחן בעיה נפשית או מנטלית כלשהי ביחס אליה.

ד. טענת המשיבים, ניתן ללמוד על מצבה המנטלי-נפשי היציב, כשירותה וכושר התנהלותה של המנוחה, מיכולתה לעמוד על דעתה ביחס לטיפולים אותם היא סירבה לקבל, מבלי שמונה לה אפוטרופוס לגוף לצורך קבלת החלטות מסוג זה.

ה. המשיבים טוענים כי המנוחה התמצאה בזמן ובמקום וידעה היטב כי יש בעלותה לסרב לקבל טיפול אשר לא חפצה בו. ככל שהייתה לה ירידה קוגניטיבית או ליקוי בשיפוט, הדבר היה מצוין ברישומי האחים והרופאים המטפלים.

ו. המשיבים טוענים כי המתנגד לא הציג כל ראיה בדבר אי צלילות דעת ו/או כשירות של המנוחה במועד עריכת הצוואה המאוחרת והמסמכים המעטים שצורפו להתנגדות מעידים כי ההפך הוא הנכון.

ז. המשיבים מפנים לתעודת רופא שנערכה ע"י ד"ר ולדימיר בריינין ביום 18.6.2012 בהתאם לתקנה 4(ה) לתקנות הנוטריונים התשל"ז-1997 אשר בדק את המנוחה

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

בבי"ח הרצפלד והצהיר כי הייתה "בהכרה מלאה ובדעת צלולה, אחראית על מעשיה וכשירה לעשות פעולה בפני נוטריון".

ח. המשיבים מפנים גם לסיכום מחלה מיום 31.5.2012 בי"ח הדסה עין כרם, שבה צוין ע"י פרופ' שמואל היימן, מנהל מחלקה פנימית כי: "...החולה צלולה לחלוטין, מודעת למצבה ומסוגלת לקבל החלטות לגבי עתידה הרפואי והסוציאלי".

ט. וכן מפנים לסיכום ביקור מיום 9.7.2012 שנערך ע"י קרדיולוג ד"ר ירון סטונובסקי, אשר ציין כי המנוחה "צלולה, הוצע לה ניתוח מעקפים וכן השתלת CRT-D אך המטופלת לא הביעה את הסכמתה.. ללא סימני מצוקה נשימתית. צלולה, משתפת פעולה באופן מלא".

י. המשיבים דוחים טענות המתנגד בדבר השפעה בלתי הוגנת / איום / תחבולה / הטעיה וטוענים כי די בהוכחה כי המנוחה הייתה צלולה ובעלת כשירות להבין ולפעול כדי לדחות טיעון המתנגד בדבר "השפעה בלתי הוגנת".

יא. המשיבים מציינים כי כל אדם כשיר ובעל מודעות זכאי לכתוב את צוואתו כראות עיניו ואין לקבל טיעון שצוואה, שאינה מתאימה לצד מסוים, יסודה, בהכרח, "בהשפעה" בלתי הוגנת.

יב. לטענת המשיבים, הצוואה המאוחרת משקפת את רצונה האמיתי של המנוחה, אשר ביקשה להעביר את רכושה לבני משפחתה הקרובים ולגמול להם על מעשיהם וטיפולם המסור בה והדבר אף נרשם באופן מפורש בצוואתה.

יג. המשיבים טוענים כי אין שחר לטענה כי מנעו מהמנוחה טיפול קונבנציונלי. דווקא במסמכים הרפואיים שצורפו ע"י המתנגד מפורטים סוגי הטיפולים והתרופות אותם נטלה המנוחה ואין כל פסול בהענקת טיפול משלים ע"י תכשירים טבעיים שיש בהן כדי להקל עליה.

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

י.ד. ביחס לאירוע חתימת הצוואה המשיבים טוענים כי משיב מס' 1 כלל לא נכח בסמוך למנוחה וכי משיב מס' 2 לא נדרש להחליף את בגדיה, שכן היא לבשה מראש את בגדיה הרגילים. לטענתם, המנוחה ירדה לפארק ציבורי הסמוך לבי"ח הרצפלד כפי רצונה ושם חתמה על צוואתה.

טו. המשיב מס' 2 טוען כי פנה לנוטריון וביקש ממנו כי יכין צוואה בהתאם להוראות המנוחה. הוא שימש כשלוח של המנוחה, פעולותיו היו טכניות בלבד והיוו קיום נטרלי של משימה שהוטלה עליו ע"י המנוחה לצורך הכנת צוואתה.

טז. לטענת המשיבים, המנוחה הייתה רשאית לשנות הוראות הצוואה המשותפת ובמקרה דן, אין תחולה לסעיף 8 א לחוק הירושה, תשכ"ח-1965.

בנוסף טוענים כי על פי הוראת חוזה המשבצת התלת צדדי לאחר מותו של אחד מבני הזוג יורש את חלקו בן הזוג שנותר בחיים, דהיינו: המנוחה הייתה בעלת הזכות הבלעדית במשק עם פטירת המנוח ואין לקיים צוואת המנוח על פי הצוואה המשותפת.

דיון והכרעה

19. עיקרון העל המנחה במשפטי צוואות הוא כיבוד רצון המצווה. לעניין זה יפים דבריו של כב' השופט מ. חשין בע"א 1212/91 קרן לב"י נ' פליציה בינשטוק, פ"ד מח(3) 705, שם נקבע כי:

" הכלל הגדול הוא, ששומה עלינו – החיים – לכבד את רצונו של המת, ומחובתנו לעשות כמיטב יכולתנו, כדי ליתן תוקף לכוונתו כפי שזו באה לידי ביטוי בצוואתו. בסוף – כל – הסופות, המת לא הזיק לאיש – הוא לא ציווה אלא את רכושו – ולכאורה אין טעם שלא נכבד את רצונו באשר לחלוקת נכסיו אחרי מותו. והנה, למרות כלל גדול וחשוב זה באשר לכיבוד רצונו של המת – והוא – בריח – התיכון במשפט הצוואות – באים אנו – החיים, וכמו מבטלים אנו את רצונו.

הצורך לכבד את רצון המת הוא ביטוי לאוטונומיה של הרצון הפרטי, המעוגנת בכבודו של האדם (ראה דברי כב' הנשיא א' ברק בע"א 1900/96 איזבל טלמצ'יו נ' האפורטרופוס הכללי, פ"ד נג(2) 817).

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

כמו כן, החירות של כל אדם לצוות ולהורות מה ייעשה בנכסיו לאחר פטירתו קיבלה מעמד של זכות חוקתית בהתאם לסעיף 3 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו וכן ברע"א 5103/95 טובה דשת נ' שלום אליהו, פ"ד נג(3) 97, 113-112).

20. נטל ההוכחה והשכנוע

ככלל, נטל השכנוע מוטל על בעל-הדין המתנגד לקיום הצוואה ככל שלא נפלו בגדריה פגמים צורניים.

לעניין זה, ראה דברי פרופ' ש' שילה, "פירוש לחוק הירושה תשכ"ה – 1965" (הוצאת נבו) בעמ' 232:

" הלכה פסוקה וקבועה היא שכש לפנינו צוואה שעל פניה נתמלאו בה כל הדרישות הצורניות, חזקה שהיא תקפה, ועל הטוען לפסלותה הראיה. ואולם, אם הצוואה פגומה בפגם זה או אחר, חובת הראיה מתהפכת, ועל הטוען לקיומה נטל ההוכחה שאמנם לפנינו צוואה שאין ספק באמיתותה, כולל החובה להוכיח את צלילות דעתו של המצווה, ושלא הופעלה על המצווה השפעה בלתי הוגנת וכדומה.

"

בהעדר פגם צורני נטל זה נשאר מוטל על המתנגד גם במקום שמערכת הנסיבות מלמדת על קיומה של תלות יסודית ומקיפה של המצווה בנהנה. מערכת נסיבות, כאמור יש בה כדי להעביר את נטל הבאת הראיות אל שכמו של מבקש הקיום, אך לא את הנטל הסופי, נטל השכנוע [דני"א דינה מרום נ' היועץ המשפטי לממשלה, תק-על 89 (2) 1931 (להלן: "פרשת מרום" ות"ע (ת"א) 29820/00 בינדר נ' רייזר (פורסם במאגרים האלקטרוניים)].

21. צוואת המנוחה הינה צוואה "בפני רשות" ולענין סעיף 22 לחוק הירושה תשכ"ה-1965 (להלן: "חוק הירושה"), דין נוטריון כדין שופט (ראה סעיף 35 לחוק הנוטריונים תשל"ו-1976 וסעיף 22 (ז) לחוק הירושה).

על גבי צוואת המנוחה מופיע אישור הנוטריון כי הוא מאשר שהצוואה הוקראה בפני המצווה, והוא הצהיר בפניו כי זוהי צוואתו ובנוסף נלווה לצוואה גם אישור עשיית צוואה נוטריוני.

הצוואה תקינה על פי מראה ולא נפל בה כל פגם צורני.

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

המתנגד לצו קיום הצוואה מבסס למעשה את ההתנגדות על שלוש טענות עיקריות:

- א. העדר כשירות של המנוחה לצוות.
- ב. קיומה של השפעה בלתי הוגנת.
- ג. מעורבות בצוואה.

יש לברר כל אחת מהטענות לבדה, כך שאם תתקבל אחת הטענות הרי שיש לקבל ה"התנגדות" ולדחות הבקשה לצו קיום צוואה. במידה וכל הטענות תידחינה במצטבר, הרי שאז יש לדחות ההתנגדות וליתן צו קיום צוואה לצוואת המנוחה מיום 17.6.2012.

כשרות לצוות

22. סעיף 26 לחוק הירושה, תשכ"ה-1965 קובע כי צוואה "שנעשתה בשעה שהמצווה לא ידע להבחין בטיבה של הצוואה – בטלה".

המועד הרלוונטי לשאלת כשירותו של אדם לצוות הינו מועד עריכת הצוואה ועל כן צוואה שנערכה במועד בו המנוח היה כשיר לצוות תהא תקפה גם אם מצבו היה שונה לפני עריכת הצוואה או לאחר מכן (ראה [ע"א 851/79, 160/80 בנדל נ' בנדל פ"ד לה \(3\)](#)), (101).

הנטל להוכחת מגבלה על כושרו של המצווה לצוות במועד עריכת הצוואה מוטל על מי שטוען למגבלה זו ולאי כשירותו של המצווה, כאשר כמות ההוכחה הנדרשת אינה עניין של מה בכך ואין די בהעלאת ספקות גרידא ([ע"א 279/87 רבינוביץ נ' קרייזל, פ"ד מג \(4\)](#)); 760; ([ע"א 851/79, 160/80 בנדל נ' בנדל פ"ד לה \(3\)](#)), (101).

23. המומחה שמונה ע"י ביהמ"ש, ד"ר דרנל ערך חוות דעת מפורטת המתבססת על מסמכים מתיקה הרפואי של המנוחה, ומצא כי המנוחה הייתה כשירה לערוך צוואה במועד הרלוונטי, ובלשונו:

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

" בתיעוד הרפואי יש רישום רב, עשיר וקונסיסטנטי, שנרשם על ידי בעלי מקצוע שונים בלתי תלויים מממסגרות שונות שהגיעו כולם לאותה מסקנה, והיא שהמנוחה הגב' ר.ג. כשירה לקבל החלטות בזמן הרישום כל אחד בזמנו. במספר מהמובאות אין התיחסות ישירה למצבה הקוגניטיבי של המנוחה ולא מצויין בשום צורה שאינה כשירה. "

ובסיכומו של דבר ציין המומחה כי:

"המנוחה ר.ג. היתה כשירה לחתום על צוואה ב 17.6.20012".

24. שאלות הבהרה

א. המומחה הופנה לסיכום מחלה שנערך ביום 14.6.2012 ע"י ד"ר מערבי ממנו עולה כי קיים חשד למגבלה ביכולת המנוחה להעריך חוזים, נשאל האם מגבלה כאמור יכולה להוביל מסקנה כי המנוחה לא הייתה כשירה לערוך צוואתה והשיב **בשלילה.**

ב. המומחה הבהיר כי גם מתוך המסמך הנ"ל וגם מתוך שאר החומר הרפואי המסקנה היא הפוכה והדגיש כי מסקנתו של ד"ר מערבי באותו מסמך היא כי המנוחה "כשירה לקבלת החלטות ובהירה בהבעת רצונה".

המומחה ציין כי מבחינתו מדובר במסמך "עודף..וקונסיסטנטי עם שאר החומר" שעמד לרשותו בעת הכנת חוות דעתו (ר' תשובות 9.1 עד 9.3 לתשובות המומחה מיום 16.5.2016).

ג. המומחה חזר והדגיש כי לאור המידע העשיר והעקבי שעמד לרשותו ביחס לנקודת הזמן הרלוונטית, המנוחה היתה כשירה לחתום על צוואתה (ר' תשובה מס' 11.1).

ד. המומחה שלל את האפשרות כי לאור מצבה הרפואי של המנוחה וההתנדדות החרפה במצבה לא ניתן לדעת את כשירותה לערוך צוואה ללא הערכה

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

קוגניטיבית מלאה וציין כי לא נמצא בחומר הרפואי כי במצבה כי היו תנודות חריפות בזמן הסמוך לחתימה על הצוואה (תשובה מס' 14).

ה. במקרה של המנוחה, כך מציין המומחה, לא הייתה כל עדות לפגיעה קוגניטיבית, על אף נטילת טיפול תרופתי (תשובה מס' 15).

25. חקירה הנגדית

המומחה נחקר כאמור על חוות דעתו ולא מצאתי כי עדותו הביאה לערעור מסקנתו, אלא להיפך. המומחה שב על עמדתו שלא הוצג לא כל מסמך רפואי אשר יכול להעיד על בעיה קוגניטיבית של המנוחה במועד החתימה על הצוואה.

א. המומחה הסביר כי המונח "תשושה" יכול להופיע בהקשרים שונים וביחס למנוחה משמעות המושג היא היזקקות לסיוע בצרכים יום יומיים.

" הבעיה עם המושג תשושה שאנשים קוראים את הדברים שונה, בדיוק כמו שאנחנו עושים עכשיו. מהתמונה שעולה תמונה של אשה חיונית, שמצליחה להתרכז ולבטא את רצונותיה ולא של אשה בחוסר אונים.
(עמ' 6 שורות 1-3).

ב. המומחה חזר והדגיש כי מצב רפואי לא טוב אינו משפיע בהכרח על המצב הקוגניטיבי.

" ש: באישורים הרפואיים שקיבלתם ... אשה שכל הזמן במצב של תשושה מחוברת לחמצן, גם אם קוגניטיבית צלולה,

היא מסוגלת להבין מה משמעות הצוואה?

ת: למה לא?

ש: אני שואל אותך.

ת: התשובה היא – כן, היא מסוגלת. שבוע שעבר ראיתי מישהו נוטה למות, נפטר 24 שעות לאחר מכן, בזמן

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

הזה זה היה ברור לגמרי, הייתי בבי"ח, עו"ד היה
בחדר, הילדים שלו היו בחדר, אחרי זה יצאו, הוא
היה תשוש, עייף, הוא היה צלול לגמרי, על חמצן
באותו זמן. "
(עמ' 6 שורות 14-23. הדגשה שלי- ר.ק.ע).

ג. אין במסמכים הרפואיים שהוצגו בפני המומחה ובהם התייחסות לצורך בחמצן
או לקושי פיזי אצל המנוחה, תיאור של לקות קוגניטיבית.

ד. המומחה נשאל על קיומה של "השפעה בלתי הוגנת" (עמ' 7 לפרוטוקול שורות 4-
10):

ש: " שאלתי אותך שמחוות דעת ד"ר מערבי שהיא לא
תחתום על שום מסמך ללא גורם ניטראלי
ואובייקטיבי כי היא נתונה ללחצים. כך כתוב שם.
ת: זה נכון שזה כתוב שם.
ש: למה לא התייחסת לזה?
ת: כי חשבתי שזה מעבר לשאלות שנשאלתי ע"י בימ"ש.
כי זה כבר השפעה בלתי הוגנת.
ש: ואתה בחוות דעתך לא התייחסת כלל להשפעה לא
הוגנת.
ת: לא. אני לא מתייחס לזה. "

אכן, המומחה נדרש לבדיקת כשירות המנוחה לערוך צוואתה ולצורך כך בלבד
הוסמך להגיש חוות דעתו.

אין זה מתפקידו של המומחה לחוות דעתו בשאלת קיומה של השפעה בלתי
הוגנת ולפיכך חקירתו הנגדית בסוגיה זו, אינה רלוונטית.

ברי, כי, המומחה חווה דעתו בשאלת כושרה המנטלי של המנוחה במנותק
משאלת ההשפעה הבלתי הוגנת עליה ואישר באופן חד משמע כי המנוחה
היתה כשירה לצוות.

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

26. בפסיקה נקבע כי בדרך כלל חוות דעתו של מומחה שמונה ע"י בימ"ש תאומץ על ידו, אלא אם כן ישנה סיבה משמעותית ובולטת לעין שלא לעשות כן.

" משממנה בית המשפט מומחה על מנת שחוות דעתו תספק לבית המשפט נתונים מקצועיים לצורך הכרעה בדיון, סביר להניח שבית המשפט יאמץ ממצאיו של המומחה אלא אם כן נראית סיבה בולטת לעין שלא לעשות זאת. אכן עד מומחה כמוהו ככל עד - שקילת אמינותו מסורה לבית המשפט ואין בעובדת היותו מומחה כדי להגביל שקול דעתו של בית המשפט. אך כאמור לא ייטה בית המשפט לסטות מחוות דעתו של המומחה בהעדר נימוקים כבדי משקל שיניעוהו לעשות כן.

"

[ע"א 293/88 חב' יצחק ניימן להשכרה בע"מ נ' רבי (פורסם בנבו)].

ראה לעניין זה גם דבריה של כב' השופטת ארבל בע"מ 27/06 פלוני נ' פלוני [פורסם בנבו]:

" משהוגשה לבית המשפט חוות דעת מומחה שמונה על ידו, מה משקל יראה לתת לחוות הדעת ולהמלצת המומחים? בפסיקת בית משפט זה מקובל כי ככלל יאמץ בית המשפט את המלצת המומחים שמונו על ידו, '...אלא אם כן קיימים טעמים נכבדים ובעלי משקל ממשי, המצדיקים סטיה מאותה המלצה'.

"

[וראה עוד בעניין זה - בע"מ 9358/04 פלונית נ' פלוני, [פורסם בנבו] תק-על 2005(2), 2893 (2005); רע"א 4575/00 פלונית נ' אלמוני, פ"ד נה(2), 321, עמ' 332 (2001)].

27. ד"ר דרנל הוא רופא מומחה בפסיכיאטריה של מבוגרים מאז שנת 1990 וחלק משמעותי מעבודתו הוא עם חולים מעל לגיל 65 (ר' תשובות לשא' הבהרה).

בכל מקרה, חוות דעתו ביחס למנוחה מנומקת, בהירה וקוהרנטית. מסקנותיה לא הופרכו ולא נסתרו בחקירה נגדית, אלא נהפוך הוא, עדותו חיזקה את מסקנות חוות הדעת.

לפיכך אני מוצאת לאמץ את מסקנת המומחה כי המנוחה הייתה כשירה לערוך צוואה במועד עריכתה.

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

28. חומר הראיות כולל כאמור גם את הערכת ד"ר מערבי אשר בדק את המנוחה ביום 14.6.2012 והתרשם כי היא כשירה לקבל החלטות ובהירה בהבעת רצונה ועל כן יש לשמר את זכותה.

בחקירתו מיום 14.1.2018 הבהיר ד"ר מערבי כי ציין זאת על מנת שיהיה ברור כי המנוחה "כשרה לקבל החלטות לגבי חייה ובריאותה ולכן לא צריך למנות לה אפוטרופוס" (עמ' 22 שורות 5-9).

עוד העיד כי זוכר שהמנוחה הייתה "רהוטה", "ברורה" ו"דעתנית" (ר' בעמ' 9 שורות 20-22).

כן צורפה גם תעודת רופא שנערכה יום לאחר חתימת הצוואה (בתאריך 18.6.2012), החתומה ע"י ד"ר בריינין, שבה צוין כי המנוחה "בהכרה מלאה, דעה צלולה, אחראית על מעשיה וכשירה לעשות פעולה בפני נוטריון".

ד"ר בריינין רופא בבי"ח הרצפלד אשר טיפל במנוחה העיד כי זוכר שהמנוחה הייתה צלולה בעת הבדיקה וכי נתן בידיה את המסמכים הרפואיים (ראה בעמ' 11 לתמלול מיום 7.1.2018 שורות 1-5).

ד"ר בריינין לא זכר לצורך מה ביקשה המנוחה את התעודה הרפואית (עמ' 18 שורה 8), אך מעדותו עולה כי הוא מתייחס לבדיקה באותה רמת רצינות, אם הוא מחליט כי החולה כשר לחתום על ניתוח \ בדיקה פולשנית, או שמא מדובר בתעודה לצורך חתימת צוואה (עמ' 26 שורות 19-22).

29. המתנגד עצמו צרף הערכה פסיכוסוציאלית מחודשים ינואר ויוני 2012, הכוללת תרשומות של עו"ס, הגב' יצחק רונית והגב' שרה מדן, מבי"ח הדסה הר הצופים.

ביום 15.1.2012 ציינה עו"ס הגב' יצחק, כי הובהר לבני המשפחה חד משמעית כי לא ימונה אפוטרופוס לאישה צלולה, לא בבי"ח ולא מחוץ לו (ר' נספח מס' 15 לתצהיר עדות ראשית של המתנגד).

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

ביום 7.6.2012 ציינה עו"ס הגב' מדן, כי קיים "שיפור ניכר במצבה" ... "צלולה, מתמצאת היטב בזמן ובמקום, במצבה הרפואי".

מכל מקום, אין במסמכים אלו ואחרים, לרבות מסמכים רפואיים שהומצאו מתיקה הרפואי של המנוחה כדי ללמד על מצב קוגניטיבי לקוי, באופן הפוגע בכשירותה לחתום על הצוואה, אלא להיפך (ר' גם תשובות המומחה לשאלות הבהרה).

30. כאמור ומכל המקובץ לעיל, לא מצאתי לקבל את טענת המתנגד כי המנוחה לא היתה כשירה לצוות במועד עריכת הצוואה.

השפעה בלתי הוגנת

31. סעיף 30(א) לחוק הירושה קובע כי "הוראות - צוואה שנעשתה מחמת אונס, איום, השפעה בלתי הוגנת, תחבולה או תרמית- בטלה."

יכול שהמשפיע יהיה הנהנה עצמו ויכול שיהא מי מטעמו.

הנטל להוכיח שהמצווה עשה צוואתו מחמת השפעה בלתי הוגנת, מוטל על הטוען לקיומה של ההשפעה וכל ספק בעניין זה פועל לטובתו של מבקש הקיום.

על מנת להקים חזקה בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת שיש בה כדי להעביר את נטל הבאת הראיות אל מבקש הקיום, אין די בחשד גרידא. נדרשות ראיות משמעותיות, המקיימות תשתית סבירה למסקנה האמורה. כך מבחינת כמות הראיות. אשר לתוכן הראיות, אין הכרח להביא ראיות ישירות לקיומה של השפעה בלתי הוגנת, אלא די בראיות נסיבתיות שעולה מהן מסקנה מבוססת וממשית להשפעה בלתי הוגנת (ראה שוחט, גולדברג ופלומין, **דיני ירושה ועיזבון** (2005), עמ' 103-100 וגם פרשת מרום).

32. בדנ"א 1516/95 רינה מרום נ' היועץ המשפטי לממשלה, תק-על 98(2), 1831, 1834 (1998) נקבעו ארבעה מבחנים עיקריים לבחינת קיומה של השפעה בלתי הוגנת:

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

מבחן העצמאות

ביהמ"ש יבחן האם המצווה, בתקופה הרלוונטית לעשיית הצוואה, היה עצמאי הן מהבחינה הפיזית והן מהבחינה השכלית – הכרתית.

מבחן התלות והסיוע

מקום בו מתברר, כי המצווה אכן לא היה עצמאי, ועקב כך נזקק לסיוע הזולת, מתעורר צורך לבחון אם הקשר שהתקיים בינו לבין הנהנה התבסס על מתן הסיוע שהמצווה נזקק לו.

קשרי המצווה עם אחרים

מבחן משנה העשוי לסייע לבית-המשפט להכריע בדבר מידת התלות של המצווה בנהנה. ככל שיתברר, כי בתקופה הרלבנטית לעריכת הצוואה, היה המצווה מנותק לחלוטין מאנשים אחרים, או שקשריו עם אחרים היו מועטים ונדירים, תתחזק ההנחה בדבר תלותו של המצווה בנהנה.

נסיבות עריכת הצוואה

מבחן זה עניין לו בפסלותה של צוואה מחמת מעורבותו של הנהנה בעריכתה- סעיף 35 לחוק הירושה. עם זאת, בנסיבות בהן המעורבות לא עלתה כדי המעורבות הנדרשת להפעלתו של סעיף 35 לחוק, יהא בה, במעורבות כדי להוות ראיה לכאורה לקיומה של השפעה בלתי-הוגנת או למצער שיקול רלוונטי להקמת חזקה בדבר קיומה של השפעה כזאת עליו.

33. בע"א 4902/91 גודמן נ' ישיבת שם בית מדרש גבוה, פ"ד מט(2) 441 , בית המשפט מבחין בין השפעה כשאלה עובדתית, לבין אי הגינות שבהשפעה כשאלה ערכית ונורמטיבית, שתשובתה נקבעת על פי מושגים של מוסר אישי ושל מוסר חברתי.

השפעה בלתי הוגנת היא השפעה שיש בה מרכיב של אי הגינות, שעל פי מושגים של מוסר אישי וחברתי, יש בו כדי להצדיק את ביטולה של הצוואה. מעבר להוכחת קיומה של השפעה ברמה העובדתית, על בית-המשפט להשתכנע מנסיבותיה של אותה השפעה בקיומו של מרכיב בלתי הוגן שיש בה, ושאכן הצוואה היתה פועל יוצא של אותו מרכיב.

34. במקרה דנן, הוצגו בפני בית המשפט הן ראיות ישירות והן ראיות נסיבתיות המצביעות

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

על קיומה של השפעה בלתי הוגנת אשר יש בה כדי להוביל לביטול הצוואה.

התשתית הראייתית מלמדת כי המנוחה הייתה חשופה להשפעה בלתי הוגנת של המשיבים (הנהנים על פי הצוואה), או מי מטעמם, השפעה שנמצא כי כוללת בתוכה אף רכיב של אי הגינות מוסרית ואישית, אשר יש בו כדי להצדיק ביטול הצוואה.

הראיות הישירות כוללות מסמכים אותנטיים ודיווחים בשעת אמת של הגורמים המטפלים והמקצועיים. נפרשה בפני תמונה עגומה של קשישה חסרת ישע, אשר מספר חודשים לפני פטירתה עלה חשש לניצולה, ע"י קרובי משפחה שבאים לבקרה בבית החולים.

הראיות הנסיבתיות מתייחסות לטיב יחסיה של המנוחה עם בני משפחתה המחולקים לשני מחנות (ילדי בעלה המנוח מצד אחד ואחיה ובן דודה מהצד השני), לכוחות שהופעלו עליה ולמסמכים נוספים עליהם הוחתמה בסמוך לעריכת הצוואה, למצבה הרפואי ולנסיבות עריכת הצוואה.

לא זו בלבד שכל ראיה נסיבתית לבדה מעוררת קושי, ספקות וחשש להשפעה בלתי הוגנת, אלא שבשקלול כלל הנסיבות הוכחה בצורה ברורה ומטרידה, השפעה בלתי הוגנת אשר מביאה לדחיית הבקשה ליתן צו לקיום הצוואה.

מעבר לאמור אף הוכחה מעורבות הנהנים בעריכת הצוואה, באופן שמוסיף משקל להכרעה המביאה לפסלות המסמך הנחזה להיות צוואתה של המנוחה.

33. מסמכים אותנטיים שנערכו ע"י עובדות סוציאליות מבי"ח הדסה הר הצופים מלמדים כי בסמוך לפני עריכת הצוואה עלה חשש לניצול המנוחה (ר' נספחים מס' 13 ו-15 לתצהיר עדות ראשית של המתנגד).

א. בהערכה פסיכו סוציאלית שנערכה במהלך חודש ינואר 2012 ציינה עו"ס הגב' רונית יצחק כי המשיב מס' 2 פנה אליה, גם בשם המשיב מס' 1, ועדכן אותה כי קיים סכסוך משפחתי, אולם הובהר לו כי המנוחה צלולה ולפיכך לא ימונה לה אפוטרופוס וכי לא תהא התערבות בסכסוכים משפחתיים.

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

ב. הגב' יצחק ציינה כי השאירה הודעה לעו"ס ממועצת חוף אשקלון להתערבות בחשד לניצול קשישה ואף שלחה דו"ח בעניין המנוחה.

בתרשומת מיום 23.1.2012 עדכנה הגב' יצחק כי עו"ס ממועצת חוף אשקלון דיווחה שהמנוחה "מוכרת וכך גם סיפור הניצול".

ג. בהערכה פסיכו סוציאלית שנערכה ע"י עו"ס הגב' שרה מדן מבי"ח הדסה הר הצופים במהלך חודש יוני 2012, התרשמה הגב' מדן כי המנוחה "צלולה, מתמצאת היטב בזמן ובמקום".

ד. בתרשומת מיום 20.6.2012 הגב' מדר ציינה כי המנוחה "מודעת לקבל החלטות ולוקחת עליהן אחריות, יחד עם זאת התברר כי היא חתומת על מסמכים שונים מבלי לקרוא אותם (לא יודעת לקרוא) והחשש הוא שכל הנוגעים לדבר (ד' ואחיו, ע', אחיה של ר'), מחתימים אותה בלי לספר את האמת".
(ההדגשה שלי- ר.ק.ע).

ה. הגב' מדר הדגישה כי שוחחה עם המנוחה והמליצה שלא תחתום על שום מסמך מבלי שגורם אובייקטיבי (עו"ס, עו"ד) קרא אותו וזאת נוכח החשש שיופעל עליה לחץ.

בסיום ההערכה מציינת הגב' מדר כי שוחחה עם עו"ס מבי"ח הרצפלד לצורך העברת המידע וכן עם עו"ס הקהילה.

כאמור, מדובר בהערכה פסיכו סוציאלית שכוללת תרשומות אותנטיות מחודש יוני 2012, הנפרשות על פני נקודות זמן שהתרחשו לפני ואחרי עריכת הצוואה.

התרשומות הללו מלמדות באופן חד משמעי כי עלה חשש של ניצול, איומים והפעלת כוחות כאלה ואחרים על המנוחה.

כבר אז, היה ברור כי המנוחה הוחתמה על מסמכים מבלי שהיא קוראת אותם, שכן היא אינה ידעה לקרוא ומבלי שמספרים לה את האמת בנוגע לתוכן אותם מסמכים.

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

לא בכדי המנוחה הונחתה ע"י העו"ס שלא לחתום על מסמך ללא נוכחות של גורם אובייקטיבי.

הנחיה זו "מתכתבת" עם המלצת ד"ר מערבי כפי שהבהיר במסגרת עדותו בבית המשפט, הן בשל החשד לניצול והן בשל העובדה כי המנוחה מתקשה לקרוא.

34. עדות ד"ר יורם מערבי

כפי שצוין בתחילת פסק דין זה, נעשתה פניה ע"י הצוות הסוציאלי בביה"ח לד"ר מערבי ולאחר שנערכה בדיקה על ידו, ימים ספורים ממש לפני חתימת הצוואה, הוא המליץ לשמור "תיעוד על היות החולה בסיכון ברשימת הועדה המוסדית להתעמרות לצורך מעקב עתידי".

א. ד"ר מערבי העיד כי הרקע לבדיקת המנוחה היה פניית הצוות הסיעודי והעו"סית, שמסרו כי קיים סכסוך משפחתי בגינו מופעל לחץ על המנוחה והתקבל רושם כי תשובותיה משתנות בהתאם למי שביקר אותה (עמ' 11 לתמלול).

ב. מעדותו עולה כי המנוחה לא הייתה בעלת כוחות להתנגד לחתימה ובהחלט הייתה נתונה להשפעת הזולת, בעיקר נוכח העובדה כי המנוחה לא ידעה קרוא וכתוב.

וכך העיד ד"ר מערבי בעמ' 6 שורות 7-14:

" אנחנו התרשמנו שמכיוון שיש לה, היא איננה יכולה לקרוא ולכתוב, ולכן החוזים, כל חוזה שהיא חותמת עליו מוקרא בפניה, ולכן יש פה בעיה שמי שמקריא אותה הוא אמורה להיות נטול.. ולכן במצב שבו התרשמנו שיש כוחות סותרים בקרב האנשים שסובבים אותה, רצינו לבקש מכל מי שיהיה אחראי על הטיפול בה בהמשך שיהיה מודע לכך שצריך לדאוג להעברת המידע אליה בצורה בלתי תלויה, אם כי מישהו מגיע ומקריא בפניה מסמך בצורה לא ראויה זה יכול לייצור בעיה."

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

ג. העד העיד כי הסמכות לתת אישור לחולה במצבה של המנוחה לחתום על מסמכים מסורה לרופא מומחה בגריאטריה, בפסיכיאטריה או בנוירולוגיה (ראה עמ' 13 שורות 2-5).

העד הדגיש כי העובדות הנוגעות למנוחה הצריכו נוכחות של גורם "בלתי תלוי" בעת החתימה על הצוואה (עמ' 14 שורות 7-19).

העד הסביר כי מדובר בגורם מקצועי, בדמות עו"ד או עו"ס :

" לא מהכוחות האינטרסים. וציינו או עורך דין או עובדת סוציאלית, כי מניסיונו יש כאלה בלתי תלויים שמוציאים אותם כמישהו שהוא מגשרים כאלה, או עובדת סוציאלית שהיא בלתי תלויה ובאה ואומרת אוקי, בואי אני אקריא לך את המסמכים שרוצים שתחתמי עליהם, תגידי לי מה את רוצה, ככה זה צריך להיעשות לדעתי אחרת זה בעייתי. והייתי מציין את זה אם הייתי נדרש לכתוב תעודה, אוקי. או אם היו מבקשים אז הייתי אומר אוקי. שהנוטריון יבוא לפה ואני והוא ביחד ניגש לחולה כמו שאני עושה לפעמים. "

(עמ' 14 שורות 23-24 ועמ' 15 שורות 1-7)

וכן אפשרי שאותו גורם אובייקטיבי יהיה רופא :

" כי אני רואה את עצמי כאובייקטיבי, אם הייתי נוכח עם נוטריון ושומע. " (עמ' 18 שורות 22-23).

...

" אם הנוטריון היה מקריא ואני הייתי נוכח בהקראת הצוואה ומוודא שהיא הבינה אותה וחתמה לה. כן. " (עמ' 19 שורות 1-2).

...

" ככה אנחנו בדרך כלל נוהגים. אני לא כתבתי את זה במפורש ככה, אבל זה נראה לי דבר ראוי. " (עמ' 19 שורות 7-8).

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

ד. בכל מקרה, ד"ר מערבי הדגיש כי נוכחות גורם בלתי תלוי במעמד חתימת המנוחה על מסמכים הינה הכרחית, בנוסף לאדם שמקריא למנוחה את תוכן המסמך, עליו היא אמורה לחתום (עמ' 19 שורות 16-19).

ה. ד"ר מערבי העיד כי בבדיקת המנוחה מיום 14.6.2012 שאל אותה במפורש, האם הוחתמה על טפסים והיא השיבה בשלילה, אך ציינה כי הדבר היחיד שחתמה עליו היה "ייפוי כוח חלקי" בנוגע לחשבון בנק (עמ' 8 לתמלול שורות 9-1).

תשובת המנוחה (כשברקע חששות הצוותים הרפואיים והסוציאליים המלווים את המנוחה בתקופה זו של חייה מפני ניצולה ע"י חלק מבני המשפחה) מעלה חשש כבד שאכן סברה כי זהו המסמך עלו הוחתמה ולא ידעה כי ככל הנראה הוחתמה גם על מסמכים נוספים שתוכנם לא הובא בפניה בצורה מלאה, אם בכלל.

יש לזכור כי בניגוד לתשובה שסיפקה לד"ר מערבי, הרי שיום אחד קודם לכן (13.6.2012) היא הוחתמה על תצהיר (לא נוטריוני) שאומת ע"י עו"ד בן ציון רוזנפלד (אותו נוטריון שערך את הצוואה) בבי"ח הדסה ובו הצהירה כי מעניקה לבן דודתה ע' (משיב מס' 2) במתנה, זכות מגורים ביחידת דיור במשק.

התצהיר הוצג בפני ד"ר מערבי במהלך חקירתו והוא העיד כי המנוחה לא התייחסה למסמך הנ"ל ולא הזכירה אותו (עמ' 9 שורות 4-6).

" לא רק שהיא לא אמרה לי, אני לא חושב שמישהו מהצוות ידע את זה, זה... מרכזית, שעובדת סוציאלית בעניין כזה היא בטוח הייתה מעלה דבר כזה, אני לא ידעתי מזה. "

(שורות 13-15).

ו. לתשובה שסיפקה המנוחה לשאלת ד"ר מערבי יכולות להיות אחת משתי סיבות: המנוחה הבינה את הרקע לעריכת הבדיקה ע"י ד"ר מערבי וחששה לאשש את החשדות כנגד בני משפחתה, שעה שלא הייתה מחלוקת באותה עת כי מופעלים עליה כוחות חיצוניים או שתוכן התצהיר לא הוקרא בפניה או קיבלה מידע שונה והיא הוטעתה לחשוב כי חותמת על ייפוי כוח.

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

כל אחת משתי הסיבות לבדה מדאיגה, בין אם מדובר בתשובה המושפעת מכוחות חיצוניים ולחצים שהופעלו על המנוחה או בין אם הדבר מלמד כי המנוחה הוחתמה על מסמך לגביו הוטעתה לחשוב כי מדובר במסמך אחר.

כאמור, ד"ר מערבי שימש בתקופה הרלוונטית כיו"ר הועדה המוסדית להתעמרות והתעללות בהזנחה של זקנים ובעל ניסיון גדול בתחום "ניצול קשישים".

מדובר בעד נטרלי נטול כל אינטרס, אשר אינו מוטה לטובת מי מבעלי הדין בהליך זה ועדותו בעניין סוגיית ההשפעה הבלתי הוגנת מהווה עדות מרכזית ומהותית.

העד העיד באופן מקצועי ועקבי, עדותו לא נסתרה והייתה חשובה ומשמעותית להבנת עומק התמונה הנוגעת להתנהלות סביבתה המשפחתית של המנוחה בתקופה הרלוונטית.

35. עדות ד"ר נאסר זידאן

ד"ר זידאן הוא רופא גריאטרי, לא מומחה, שעבד כרופא תורן יום לאחר שהמנוחה התקבלה למחלקה "תת חריפה" בב"ח הרצפלד (המנוחה התקבלה לבי"ח הרצפלד בתאריך 14.6.2019, יום חמישי אחה"צ).

העד העיד כי זכורה לו התערבות של בני משפחה בעניין המנוחה ובעדותו מתח ביקורת בנוגע לנחישות והבהילות בבקשת המשפחה לתעודת "צלילות" המנוחה.

כך העיד ביום 1.5.1.2018 (עמ' 53-55 לתמלול):

" ד"ר זידאן: ...וקראתי את החומר ומה שנקרא ככה המקרה היותר

זכור כן,

התערבות בני המשפחה, זאת אומרת אני רק אתמול הגיעה לבית חולים אני בנאדם רופא וותיק מנוסה, יודע המון בעיות שיכולות להתעורר גם בתור רפואה וגם בתור משפחה...

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

...

ד"ר זידאן: למה זה מתחבר? כן. אז אני באה אלי משפחה שרוצה ביום שישי אחר הצהריים רוצה מסמך ממני כן שהחולה היא צלולה מתמצאת בזמן או במקום והם צריכים את האישור דחוף ואז אני מסביר שמסמכים כאלה מקבלים אנחנו עוד מה שנהוג שמקבלים אותם מדרך העובדת הסוציאלית שהיא מרכזת את הטיפול במשפחות ובכל מסמך שיוצא מבית החולים, על מנת גם שרופא לא יצטרך לבזבז את זמנו לשמוע בעיות כמו סוציאליות או סידורים של החולה לאחר האשפוז... בנוסף, זאת אומרת כשבא חלק מהמשפחה להגיד לי ככה, אני אומר להם את הסיבה מה שעליהם לעשות, ואז אני אומר ויש יום ראשון ויש יום שני תבואו בבוקר יש גם העובדת הסוציאלית נמצאת שם.

כב' השופטת: זה נשמע שזה הפתיע אותך הבהילות הזו.
ד"ר זידאן: נכון, נכון... נכון, נכון...

...למרות ההסברים, כן, ואני רגוע מאוד אז ניסו, כן, עוד פעם ועוד פעם ואמרתי להם רבותי נגמר הענין אני לא יכול לתת להם, אם אתם רוצים להחשיב שאני לא רוצה אז אני גם לא רוצה לתת לכם כי זה ענין שלי...

”

36. הוצאת המנוחה מבי"ח, במהלך אשפוז, לצורך חתימת הצוואה

בחינת מכלול הנסיבות המיוחדות בענייננו מלמדת כי הצוואה נערכה בנסיבות בעייתיות ביותר שיש בהן כדי להוכיח כי המשיבים, וואו מי מטעמם, עשו שימוש באמון ובכוח שיש להם כלפי המנוחה, בין באופן ישיר ובין בתחבולה, על מנת להשפיע שלא כדין על המנוחה, לערוך צוואה המזכה אותם בעיקר רכושה.

הראיות שהונחו בפני לרבות העדויות שנשמעו, חשפו תמונה קשה ומדאיגה המלמדת כיצד המשיבים וואו מי מטעמם נקטו בתחבולה על מנת להוציא את המנוחה מבית

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

החולים ולנתקה מהצוות הטיפולי, תוך ניצול מצבה הפיזי והרגשי והכל במטרה להחתיים אותה על הצוואה.

כך, בתאריך 17.6.2012 (מועד עריכת הצוואה), המנוחה הוצאה ע"י המשיב מס' 2 ובנו של המשיב מס' 1 מבית החולים הרצפלד שם אושפזה בשל אי ספיקת לב ולא יכולה להיות מחלוקת כי זו הייתה סביבתה המוגנת והמוקפת בצוות מקצועי ואנשי טיפול.

המנוחה נלקחה ע"י המשיב מס' 2 ובנה של המשיב מס' 1, כשהיא ישובה על כיסא גלגלים (אין הסבר כיצד הוחלפו מדי בית החולים אותם לבשה המנוחה בבגדי חולין), הוצאה דרך הכניסה האחורית של בית החולים והובאה לבית אבות סמוך ("בית בכפר"), זאת מבלי שניתן "אישור חופש" מהרופאים המטפלים בניגוד לנהלים הנהוגים בבית"ח ומבלי שהצוות הרפואי עודכן.

(ראה עדות ד"ר זידאן בעמ' 56 שורות 17-5 ועדות ד"ר מערבי בעמ' 12 שורות 16-3).

המנוחה לא ביקשה לצאת מהמחלקה שבה אושפזה (מח' "תת חריפה") ומהעדויות עולה כי נאמר לה שמוציאים אותה לבית האבות הסמוך, שם שוהה אחותה א' על מנת לבקרה.

(ר' עדות ג' ע' עמ' 93 שורות 15-10).

באותו מעמד, כאשר המנוחה מותשת מבחינה גופנית ועפ"י מסמכים רפואיים מאותם ימים "בסיבולת נמוכה לכל מאמץ פיזי קל אפילו לשיחה", היתה היא לא רק חשופה מבחינה עובדתית להשפעה של הסובבים אותה, אלא הייתה חשופה לסכנת חיים ממשית, שכן הוצאה ללא חמצן וללא כלי עזר או אביזר רפואי, הגם שנוקקה להם מבחינה רפואית.

(ר' עדות משיב מס' 2 בעמ' 96 שורות 9-3, עדות ד"ר זידאן בעמ' 62 שורות 14-12 ועדות הנוטריון בעמ' 39 שורות 9-7 וכן בעמוד 40 שורות 3-1).

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

נשאלת השאלה, אם אכן כפי שטוענים המשיבים, היתה במצב כשיר לעריכת הצוואה, מדוע לא נערכה הצוואה במקום הימצאה, בבית"ח הרצפלד, כאשר הצוות הרפואי המוכר לה יכול להיות ער לחתימת המסמכים ואולי אף מפקח ומעורב בהם.

מדוע נלקחה למקום שנסתר מפני הצוות המלווה אותה בתקופת אשפוזה שם, אלא אם מלוויה ביקשו להסתיר פעולותיהם בענין החתמתה על המסמכים.

37. מצבה הרפואי של המנוחה

במקרה שלפנינו, חומר הראיות מלמד כי מצבה הגופני של המנוחה בעת עריכת הצוואה היה קשה וכוחותיה הפיזיים תשו.

א. ד"ר זידאן העיד כי בעת קבלת המנוחה לבי"ח קפלן ביום 14.6.2019 (שלושה ימים לפני חתימת הצוואה) היא אושפזה במחלקה "תת חריפה" והוגדרה כ"חולה פעילה".

" **כב' השופטת:** כלומר פעילה זה לא הכוונה חולה שיורדת מהמיטה ואקטיבית אלא ההיפך פעילה במובן הבעייתי של הדבר היא נדרשת להתייחסות יותר צמודה של הצוואה כי היא צפים אצלה יותר דברים לטיפול.
ד"ר זידאן: נכון, צפוי שתעשה איזה מן בעיה שאני אצטרך לטפל בה.

"

(עמ' 53 שורות 1-5).

ב. ד"ר זידאן העיד כי לקראת העדות עבר על החומר הרפואי המתועד של המנוחה וציין כי מדובר בחולה הסובלת מאי ספיקה לבבית קשה, שעברה אוטם לבבי, צנתור ובצקת ריאתית ומים בריאות ולפיכך נזקקה לחמצן (עמ' 60 שורות 10-23 ועמ' 61 שורות 1-13).

ג. מעדותו עולה כי המנוחה סבלה מ"תשישות תפקודית" להבדיל משכלית (עמ' 61 שורה 23) ועדות זו מתיישבת עם עדותו של ד"ר דרנל, המומחה

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

שמונה מטעם בית המשפט, כי המונח "תשושה" הנזכר במסמכים הרפואיים של המנוחה, מתייחס להיזקקות לסיוע בצרכים שוטפים.

ד. המתנגד צרף לתצהיר עדותו הראשית מסמכים רפואיים מבי"ח הרצפלד מתאריך 18.6.2012 (ר' נספחים 6 ו-7 לתצהיר עדותו ראשית), שבהם צוין כי שמיעת המנוחה: "חרשית" ו"סיבולת נמוכה לכל מאמץ פיזי קל אפילו לשיחה. זקוקה לעזרה בכל התפקודיים היומיומיים, מסוגלת ללכת למרחקים קצרים".
במסמך אחר צוין כי מצב המנוחה "ירוד" והיא "מרותקת לחמצן".

לאור כל האמור, ברור כי מצב נפשי ופיזי כזה כפי שהוצג מהווה תשתית להשפעה בלתי הוגנת ומשמש "תמרור אזהרה".

יפים לענין זה דברי כב' השופטת' אור בהלכת מרום (פסקה 8 בעמ' 849) :

8. " בבחינת טענה של השפעה בלתי הוגנת, יש חשיבות רבה לראיות בדבר מצבו הבריאותי והנפשי של המצווה (פרשת מנלה [15], בעמ' 50; ראו גם פרשת אלוני [13], בעמ' 381 בפסק-דינה של חברתי, השופטת ביניש). ודוק: אין מדובר בבחינה של כשירותו של המצווה לעשות צוואה. למצבו הבריאותי והנפשי של המצווה חשיבות רבה אפילו היה המצווה כשיר, מבחינה זו, לעשות צוואה. אכן, מצבו הבריאותי והנפשי של המצווה עשוי להיות חשוב לצורך הכרעה אם היה המצווה מועד לפעול תחת השפעה, אשר תביאו להקנות את רכושו שלא בהתאם לרצונו האמיתי. עשויה להיות לנתון זה חשיבות רבה בהכרעה אם למצווה היה רצון אמיתי להקנות את רכושו, אשר מצא את ביטויו בצוואה העומדת לדיון. נתון זה עשוי להצביע על מידת תלותו של המצווה בזולת, אשר בגינה ייתכן שהמצווה איבד את היכולת האפקטיבית לממש את רצונותיו, להבדיל מרצונות הזולת. בשל מכלול היבטים אלה, נפסק כי מצב נפשי וגופני רעוע של המצווה:

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

"...מחייב זהירות רבה כאשר באים לעמוד על רצונם
העצמאי כמצווים. הגם שאין במצב זה כשלעצמו כדי
לשלול את כושרם של המנוחים לצוות... הרי שיש בו
כדי לשמש תמרור אזהרה באשר לאפשרות היותם
נתונים להשפעה בלתי הוגנת" (שם, בעמ' 383
לפסק-הדין; ההדגשה שלי – ת' א').

"

38. מבחן העצמאות, התלות והסיוע והקשר עם בני משפחה אחרים

מהעדויות שנשמעו עולה כי המנוחה לא ניתקה קשריה עם בני המשפחה האחרים ואף נהגה להשתתף באירועים משפחתיים (ראה, למשל, עדות מר ג' ע' כי אחיינים נוספים של המנוחה ואף ילדי המתנגד ביקרו אותה בב"ח, עמ' 89 שורות 14-15, ראה תצהיר עדות ראשית של העדה הגב' ש' מ' שכנתה של המנוחה, אשר העידה כי המנוחה נהגה לעיתים קרובות להגיע לקידוש בשבתות וראה עדות המתנגד בעמ' 31 שורה 5 אשר קיבל אישור להוציא את המנוחה לאירוע חתונה).

העדים מטעם המשיבים מעידים, אף הם, כי דווקא המתנגד דאג לטפל בכל הקשור לענייניה הפרוצדוראליים של המנוחה: עובדים זרים, גמלת סיעוד, תשלומים וכיוצ"ב (ראה בעמ' 86 שורות 16-17 ושורות 19-20 ובעמ' 87 שורות 2-7 וראה עדות המשיב מס' 1 בעצמו המאשר המתנגד טיפל בעניינים הכספיים בעמ' 49 שורות 12-14).

אכן ניתן לומר כי יכול והמנוחה פיתחה תלות גם ביחס למתנגד ונחשפה אף להשפעתו עליה, אלא שבמקרה דנן הוכח כי אף אם הייתה השפעה מצד המתנגד כלפי המנוחה, הרי שזו כשלעצמה נטולת גוון ערכי וממילא המתנגד לא החתים את המנוחה על כל צוואה, בעוד שהראיות מצביעות על כך שהשפעת המשיב מס' 2 כוללת מרכיב של אי הגינות, ניצול ורמיה, אשר באים לידי ביטוי מובהק בנסיבות מאוד בעייתיות שאפפו את עריכת הצוואה.

א. המשיב מס' 2 מודה כי "נכנס לתמונה" רק לאחר פטירת בעלה של המנוחה (עמ' 73 שורות 22-23).

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

ב. המשיב מס' 2 עיד כי הקשר עם המנוחה הלך והתחזק לאחר פטירת בעלה, על פי בקשתה (עמ' 66 שורות 20-21), אולם לא ידע להסביר מי ביקש ממנו להגיע להיות בקרבת המנוחה:
"אני נמצא, ממני? קיבלתי טלפון, ממני, אני בעצמי לא יודע, אמרו לי ע', ר' מבקשת שתבוא לבית החולים אני נמצאת בבית חולים, באתי".
(עמ' 66 שורות 16-18).

בהמשך עולה כי היו תקופות שנהג לבקר את המנוחה "פעם בחודש" ו"היו תקופות של יום יום", לפי מצב בריאותה (עמ' 68 שורות 1-3).

ג. נסיבות מעברו של המשיב מס' 2 להתגורר בסמוך לבית המנוחה כשנה לפני פטירתה מעלות תהיות, כאשר מתברר שאשתו סיעודית ומטופלת על ידו (ראה עדותו בעמ' 65 שורה 8) ובפרט בנסיבות שבהן ממילא אחיה, המשיב מס' 1 מתגורר בסמיכות למנוחה.

בענין מעבר המגורים לקרבת המנוחה העיד המתנגד בעמ' 36 שורות 1-11:

... " עד פטירתו של אבי ז"ל שהיום ז' באדר יום פטירתו, ע' לא הגיע לבית הוריי כלל, למעט ביקורים קטנים, כשנה אחרי שאבי נפטר לבקשת רחל, הקמנו את הקרוואן וש' הבן של אחי בהתאם לצוואה התגורר במושב, בהסכמתי גם. פחות משנה, פתאום ממקום לא ברור, מגיע ע' ומתחיל לשבת ולהתגורר בבית הוריי, אין סיבה, יש טיפול מושלם בכל הרבדים להורים שלי וגם לר', אחרי שהתאלמנה, מכל ההיבטים, הן כפי שפרטתי רפואית, הן לביטוח הלאומי, הכל מהכל, אין סיבה שאדם שגר בירושלים פתאום יבוא עם אישתו שלצערי במצב סיעודי ויתיישב בבית אימי החורגת ויעשה בבית כבשלו, בין להשתמש בדברים, בחשמל.

"

...

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

ד. המשיב מס' 2 הגדיר עצמו כ"בייביסיטר" ששמר על המנוחה "כמו שצריך", "בהתנדבות" (עמ' 75 שורה 9).

ה. בהערכה הפסיכו סוציאלית שנערכה ע"י עו"ס גב' רונית יצחקי בחודש ינואר 2012 היא ציינה כי היה למר ע' מ"- המשיב מס' 2 חשוב להראות לה מחברת שבה הוא מתעד כביכול את הטיפול היומיומי במנוחה בביתה, רושם מה היא אוכלת ואיזה תרופות מקבלת וכיוצ"ב. כמו כן ציינה כי המשיב מס' 2 נושא עמו תיק מסמכים המעידים כביכול על יושרו וכישוריו.

מנגד, בדו"ח סוציאלי למתן שירותים לזקן שנערך ביום 10.6.2012 (נספח 18 לתצהיר עדות ראשית של המתנגד), המנוחה ציינה בפני העובדת הסוציאלית כי המתנגד הינו המטפל העיקרי שלה.

ו. המשיבים השמיצו את המתנגד בפני מנהל המחלקה בבי"ח הדסה ובפני עו"ס. בתרשומת עו"ס הגב' יצחקי מיום 16.12.2012 צוין כי על אף שהובהר כי הצוות הסוציאלי לא יתערב בסכסוך המשפחתי, המשיבים חזרו שוב על טענותיהם ענין האפוטרופסות ועל החשש שהרכוש של המנוחה יעבור לבנה. העו"ס ציינה כי המשיב מס' 2 "מאוד אסוציאטיבי בדבריו".

ז. המתנגד הציג תרשומת של שיחה מיום 17.7.2012 ממרפאת האם של המנוחה בבי"ח (נספח 19 לתע"ר) ובה נעשתה פניה טלפונית למנוחה, על מנת לברר מדוע טרם קבעה תור לנפרולוג. בתרשומת צוין כי המנוחה אמרה שנמצאת בטיפול שיניים בירושלים וטוענת שההפניה לרופא המומחה מצויה בידי המשיב מס' 2 מאז 5.7.2012 והוא זה שמטפל בה עד שתמצא מטפלת. עוד צוין כי הוסברה למנוחה "חשיבות מימוש ההפניה לנפרולוגיה עקב ירידה דרסטית בתפקודי כליות בשבועיים האחרונים".

ח. המתנגד הסביר מדוע פנה במייל בהול לעו"ס משירותי הרווחה בתאריך 15.7.2012 כשבוע לפני פטירת המנוחה, לאחר שגילה שהמשיבים לקחו את המנוחה לירושלים וניסו למנוע ממנו לשוחח עם המנוחה:

ש: " בעקבות הפעם הזאת שמנעו ממך לדבר בטלפון שלחת מייל זועם למועצה, נכון?"

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

ת: המייל הזה היה sos למה? הם עשו עבירה, היה הסדר שאומר שיש המשך טיפול בבית, יש אחוות מצויינת בברכיה, אורלי, יש ד"ר בוריס מצויין, שאלו, עשו את הסוגיה, העבירו אותה בין כל הצוותים, אפשר שמישהו יבדוק דמים וכו', אמרו כן, אז היא יכולה לצאת מבי"ח, כמובן עם חמצן וכו'.

”

(עמ' 19 שורות 25-21).

ט. עולה מהאמור כי על אף שהמשיב מס' 2 מציג את עצמו כלפי חוץ כמטפל עיקרי בבת דודתו, "בייביסיטר" שדואג לה "כמו שצריך" וכחלק מאותו מצג חיצוני נוהג לתעד בכתב את אופן הטיפול בה, הרי שבמבחן המציאות הוא אינו דואג לטפל בה בהתאם להמלצות הגורמים המטפלים והמקצועיים.

דווקא פנייתו לצוות הסוציאלי בחודשים שקדמו לפטירתה אופיינה בחשש שרכוש המנוחה יעבור לבן ולא בדרכי הטיפול בה ואילו פניות המתנגד אופיינו בדאגה אמיתית לגורל אמו המנוחה.

39. עדות עורך הצוואה

עו"ד רוזנפלד, הנוטריון שערך את הצוואה, העיד ביום 15.1.2018.

במהלך העדות ניכר כי העד משום מה זכר היטב פרטים מסוימים בנוגע לנסיבות עריכת הצוואה, בעוד שפרטים מהותיים אחרים ביחס אליהן נחקר, אינם מתועדים ואינם זכורים לו כלל.

תשובותיו היו, לא אחת, מהוססות, נשענות בעיקר על השערות, לא אמינות ומתפתלות ("יכול להיות", "לא זוכר", "ייתכן", "ייתכן שכך", "נדמה שכך" וכיוצ"ב), באופן שהעיב על אמינותו כעד ועל היותו "גורם נטרלי" ו"בלתי תלוי". ככל שהתקדמה חקירתו, כך התחזק הרושם כי מדובר בעדות מאורגנת ומגמתית.

כבר במהלך העדות הסב בית המשפט את תשומת ליבו של העד לבעייתיות בעדותו:

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

" אוקי. אז בוא תנסה להיזכר יותר בפרטים האלה כי כמו שאמר עורך דין שוורץ זה לא מצטייר טוב שיש פרטים וחלקים שהם משנה סדורה ויש חלקים שנוגעים כנראה למר ע' מ' שהם נעלמו מהזיכרון שלך, אז תנסה רגע להיזכר אדוני... כי אם אתה לא זוכר אז זה יישאר מה שנקרא פתוח למחשבה ולמסקנות של כולם, אם אתה זוכר זה יעזור לנו להבין מה היה, מה שאתה לא זוכר נשאר".
(עמ' 18 שורות 12-21).

40. בחינת עדות עורך הצוואה מעלה סימני שאלה ביחס לנסיבות עריכת הצוואה ומוטל ספק רב בשאלה, האם אכן כפי שטען, התקיימה פגישה מוקדמת בטרם מעמד חתימת הצוואה במסגרתה המנוחה סיפרה לו על רצונותיה בעניין חלוקת ירושתה, לרבות פרטה בפניו את השינויים שהיא מבקשת לעשות מצוואתה הקודמת.

א. דווקא יכולתו של עורך הצוואה למסור פרטים קטנים ולתאר בביטחון את המפגש עם המנוחה במעמד חתימת הצוואה, מבלי שהמפגש תועד, אל מול תחושת אי הנוחות ששידר, כשנשאל האם התקיים מפגש מקדים עם המנוחה לצורך קבלת הנחיות ביחס לתוכן צוואתה, מטיל ספק רב בשאלה, האם תוכן הצוואה הוכתב ע"י המנוחה עצמה.

ב. עורך הצוואה זכר לכאורה, לפרטי פרטים את המפגש עם המנוחה במעמד חתימת הצוואה. העד זכר כי המפגש התקיים בגינה, תאר כי זה היה "יום נחמד, גינה נחמדה" (עמ' 8 שורה 24) והעיד כי פגש "אישה מלאת חיים" עם "עיניים בורקות", ה"שולטת בדברים" (עמ' 5 שורות 11-12).

העד אישר כי במעמד חתימת הצוואה הקריא למנוחה את תוכנה והיא אישרה בפניו שזה רצונה (עמ' 6 שורה 11).

ג. מאידך, על אף עדותו כי המנוחה מסרה לו את רצונה לפני עריכת הצוואה, הוא לא היה מסוגל להסביר כיצד, באיזה אופן ומתי הדבר נעשה.

* תחילה העיד בעמ' 6 שורות 24-22 ובעמ' 7 שורות 1-3 :

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

" עו"ד לבן: מי אמר לך מה הדברים שהיא מבקשת, אם אתה זוכר.
עו"ד רוזנפלד: בטח היא. היא מסרה לי מה היא רוצה, היא מסרה לי מה היא רוצה, ניסיתי לקראת הדיון להיזכר באיזה נסיבות קיבלתי את התוכן של הצוואה ובאמת אני מתקשה, כי עברו שנים אין לי רישומים, נראה לי שהיא הייתה אצלי, אבל אין לי רישומים ולא היו תשלומים מראש ולכן קשה לי לוודא שזה אכן ככה. "

* בהמשך העיד כי אינו זוכר כיצד קיבל מהמנוחה מידע ביחס לתוכן הצוואה, שכן הוא אינו מנהל יומן פגישות (עמ' 7 שורה 19), טען כי אין לו ניירת או תרשומת ביחס למנוחה (עמ' 16 שורה 21) ולא היה לה תיק אצלו כי "היא לא הייתה לקוחה קבועה" (שורה 20), על אף שאינו מכחיש כי הייתה לקוחה (עמ' 20 שורה 13).

עורך הצוואה אינו שולל את האפשרות כי שוחח עם המנוחה טלפונית ראה עמ' 18 שורה 11).

* עורך הצוואה ניסה לייחס את המפגש עם המנוחה ביום 13.6.2012 בבית"ח הדסה, בעת שאימת חתימתה תצהיר מתנה, כאילו מדובר ב"פגישה מקדימה" לצורך עריכת צוואה, אולם גם אפשרות זו נשללה על ידו.

" עו"ד רוזנפלד: אני חוזר, לפני שאישרתי את הצוואה היתה לי פגישה עם גברת ג', אז הייתה לי היכרות, אולי קצרה אבל בכל מקרה.
כב' השופטת: אתה מדבר על המפגש שבו חתמתם על התצהיר.
עו"ד רוזנפלד: התצהיר, כן.

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

כב' השופטת: כן.

עו"ד רוזנפלד: גם תצהיר היה מוכן זאת אומרת לפני

התצהיר או שהייתה פגישה איתה או
שהיא טילפנה אלי, אבל איכשהו.

...

עו"ד רוזנפלד: ייתכן כי זה היה בסמוך לפני הצוואה.

”

(עמ' 20 שורות 10-4 ושורה 19).

* עורך הצוואה העיד כי בטרם אימת את חתימת המנוחה על תצהיר המתנה בביה"ח, הוא נפגש עמה (עמ' 21 שורה 11), אולם אינו זוכר את נסיבות הפגישה (עמ' 22 שורות 4-5).

בהמשך העד מאשר כי במועד חתימת התצהיר המנוחה לא ביקשה שיכין לה צוואה ("בטח שלא, כי אחרת לא הייתה סיבה שלא לעשות כן").

* העובדה כי ממועד אימות חתימת המנוחה על גבי התצהיר ביום רביעי (13.6.2012) ועד למועד חתימת הצוואה ביום ראשון (17.6.2012) חלפו ארבעה ימים בלבד, כולל שישי-שבת, אינה משאירה מקום למחשבה כיצד ומתי התקיימה פגישה מקדימה בין עורך הצוואה למנוחה, כאשר ממילא עפ"י מסמכים היתה המנוחה בימים אלו מאושפזת בביה"ח הרצפלד.

ד. **לפתע**, בשלב כלשהו במהלך חקירתו, עורך הצוואה נזכר כי נפגש עם המנוחה **במשרדו** בטרם עריכת הצוואה (עמ' 22 שורות 23-24).

ככל שהעד ניסה "לחשוף" יותר פרטים ממפגש מקדים אשר לכאורה התקיים במשרדו, כך התגלו יותר ויותר סתירות בעדותו.

* תחילה העיד כי המנוחה ישבה בכיסא גלגלים (עמ' 23 שורה 10) ומיד לאחר מכן, ציין: "אני אפילו לא זוכר, היא הייתה בכיסא גלגלים אצלי או בלי, את זה אני לא זוכר" (עמ' 23 שורות 18-19).

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

עדות זו תמוהה, שעה שכבר בתחילת עדותו תיאר עורך הצוואה את המנוחה כ"מתקשה בתנועה" ואף אישר כי במעמד חתימת הצוואה המנוחה ישבה בכיסא גלגלים.

* העד לא ידע להסביר, כיצד המנוחה עלתה למשרדו אם ישבה בכיסא גלגלים, שכן המשרד נמצא בקומה ראשונה, בבניין ללא מעלית (ראה בעמוד 23 שורות 21-24).

ה. עורך הצוואה עומד על כך שהתקיים מפגש מקדים עם המנוחה בטרם עריכת הצוואה, אך לא היה מסוגל למסור שום פרט ביחס לאותו מפגש שהתקיים רק לכאורה.

* העד העיד כי אינו זוכר מתי התקיים המפגש, היכן ובאיזה אופן, שכן לטענתו, אינו מנהל יומן פגישות, תיעוד או תרשומת וכן ביחס למנוחה לא התנהל תיק לקוח.

* העד לא ידע לספר האם מדובר בשיחה טלפונית, או שמא התקיים מפגש במשרדו.

* העד לא ידע להצביע על המועד שבו כביכול התקיים מפגש מקדים (האם לפני עריכת תצהיר המתנה או במועד כלשהו שחל בין אימות חתימת המנוחה על התצהיר למעמד חתימת הצוואה או בסמוך ממש לפני חתימת הצוואה).

ו. נוכח סימני השאלה הרבים שעלו בעדות עורך הצוואה ביחס לאותו "מפגש מקדים", כלל לא הוכח כי מבחינה כרונולוגית התקיים מפגש מקדים בין עורך הצוואה למנוחה לפני מעמד חתימת הצוואה שבו היא מורה כיצד יש לנהוג בעיזבונה ודי בכך כדי לפגום במהימנות עדותו של עורך הצוואה, שכן ניסה לטעון כי אכן התקיים מפגש מקדים כזה.

41. מעמד חתימת הצוואה

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

א. עורך הצוואה מאשר כי המפגש עם המנוחה התקיים בחצר בית האבות "בית בכפר" ובתחילתו נכחו בן דודה ע' מ' ואחיינה ג' ע' (המשיב מס' 2 ובנו של המשיב מס' 1 אשר לצורך הנוחות ייקראו בשמותיהם הפרטיים).

בעמ' 8 שורות 21-24 ועמ' 9 שורה 1 העיד:

" היא אמרה לי שאולי אחד הגברים, נראה לי שהיא אמרה לי שהיא מתארכת לכמה ימים שם, אבל בחדר יש אנשים ולכן היא מעדיפה להיות בגינה..."

ב. אין שום הסבר הגיוני שניתן לעלות על הדעת, מדוע המנוחה תמסור לנוטריון פרטים שקריים בדבר שהותה בבית האבות ולא בבי"ח הרצפלד, המקום שבו הייתה מאושפזת, אלא אם כן הדברים הושטלו בפיה כדי להתחמק מנוכחות הצוות הטיפולי אשר עודכן בדבר החשד לניצולה מצד בני המשפחה ובנוסף לכך, לא היה בידיה תעודת רופא, כנדרש.

ג. עורך הצוואה העיד כי לאחר המפגש עם המנוחה ביקש מעמוס וגיל "שיתרחקו קצת" (עמ' 9 שורה 2), אולם לא ברור באיזה מרחק מהמנוחה הם נכחו באותו זמן.

בהמשך עדותו ציין כי לפני שהמנוחה חתמה על הצוואה הוא אפשר לע' וג' לקרוא את המסמך ("לבקשתה"), ו"הם שוב הלכו לטייל בסביבה".

" כב' השופטת: אתה מתאר שאתה מבקש מהם להתרחק, אתה משוחח עם הגב' ר' באיזשהו שלב תיארת בעדות שלך היום שאתה קורא להם, אתה מקריא גם להם או נותן להם לקרוא, הם מאשרים לך.

עו"ד רוזנפלד: נתתי להם, מסרתי להם.

כב' השופטת: מסרת להם ואז אתה מבקש מהם להתרחק.

עו"ד רוזנפלד: כן.

כב' השופטת: ואחר כך מחתים את ר', נכון? אתה מאשר לי

פעם נוספת שזה מה שאמרת היום?

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

” עו"ד רוזנפלד: כן.
(עמ' 44 שורות 14-22).

ד. עדות עורך הצוואה אינה מתיישבת עם עדות מר ג' ע' :
” אני, מהלך שאני זוכר, אם אני ככה זה שהוא הקריא את הצוואה
אני לא זוכר את הקריאה שלה, אני לא בטוח, את יודעת אני לא
זוכר את הקריאה, וזהו, לא זוכר.
(עמ' 46 שורות 12-14).

...

” אני לא זוכר שקראתי את הצוואה, לא זכור לי.
(עמ' 47 שורה 2).

אם העד זוכר שעורך הצוואה הקריא בעצמו את הצוואה, הרי שהוא נכח במעמד
חתימת הצוואה, ממש בצמוד למנוחה ובאופן שיש בו כדי לטמא את נסיבות
חתימתה.

כך או כך, ע' וגי נכחו, לכל הפחות, ברדיוס שבו נמצאה המנוחה, במרחק מה
ממנה וזאת מבלי שניתן לה מרחב פרטי כלשהו בעת חתימת הצוואה.

ה. הנה כי כן, עדות ד"ר מערבי ביחס להמלצה לנוכחות של גורם "בלתי
תלוי" בעת החתימה על הצוואה, מקבלת משנה תוקף, כאשר ברור כי
עצם נוכחותם של בני המשפחה במעמד חתימת המנוחה, יש בו כדי
להשפיע על המנוחה.

ו. עדות עורך הצוואה כי המנוחה קראה "כמה רגעים" את הצוואה
מעלה תמיהה, נוכח זאת כי המנוחה לא ידעה קרוא וכתוב, או לכל
הפחות התקשתה בקריאה (ראה עדות המתנגד בעמ' 34 שורה 17).

לפיכך, הגיוני יותר בנסיבות העניין, לקבל את תיאור עורך הצוואה כי המנוחה
"סתם הביטה על הדף" (ראה בעמ' 9 שורה 4), דבר המעיד כי הוא עצמו הבין
שהמנוחה לא באמת קראה את תוכן הצוואה.

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

ז. עוד לא ברור מדוע המנוחה הייתה צריכה לבקש מעורך הצוואה שיקריא לה את הצוואה (עמ' 9 שורה 5), כאשר הוא עצמו מעיד כי נוהג להקריא צוואות ללקוחותיו, ללא יוצא מן הכלל (ראה עמ' 6 שורה 5 ועמ' 14 שורה 2). אף בסעיף 4 לאישור עשיית הצוואה המצורף לצוואת המנוחה מצוין: "קראתי בפני המצווה את דברי הצוואה כפי שרשמתי אותם".

42. הליך "אישור עשיית הצוואה" על ידי הנוטריון

א. על נוטריון אשר נערכת בפניו צוואה בכובעו כ"רשות" לקיים אחר הוראת תקנה 4

לתקנות הנוטריונים הקובעת לאמור:

- " (א) נתבקש נוטריון לערוך אישור על עשיית פעולה בפניו, יברר תחילה אם הניצב בפניו כשיר לעשייתה של הפעולה מבחינת גילו.
- (ב) ...
- (ג) ...
- (ד) נוטריון לא ייתן אישור על עשיית פעולה בפניו אם בכל נסיבות העניין לא שוכנע שהניצב בפניו פועל מרצונו החופשי ושהוא מבין הבנה מלאה את משמעותה של הפעולה.
- (ה) לא ייתן נוטריון אישור על עשיית פעולה בפניו אם המבקש לבצע את הפעולה מאושפז בבית חולים או מרותק למיטתו, כל עוד לא הוצגה בפניו תעודה רפואית לפי טופס שבתוספת הראשונה שהוצאה ביום עשיית הפעולה; התעודה הרפואית תצורף לעותק האישור שיישמר בידי הנוטריון. "

ובהוראות תקנה 8 לתקנות הנוטריונים:

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

" ניצב לפנינו נוטריון לשם אימות חתימה, קבלת תצהיר או הצהרה אחרת או עריכת מסמך לחתימתו אדם שהוא אילם, חרש או עיוור, יציין הנוטריון באישורו את עובדה זו וכן את הדרך שבה השתכנע שאותו אדם אמנם הבין את משמעותה של הפעולה...".

ב. באשר למונח "מרותק למיטתו" נקבע אמנם בפסיקה, כי יש להעניק לו פרשנות מרחיבה ולא דווקנית:

" ואכן, הפסיקה הרחיבה את המונח 'מרותק למיטתו' וקבעה כי גם במקרים בהם דובר באדם המתקשה להתנייד או באדם מבוגר אשר מחמת גילו או חוליו קשה לו לצאת מביתו, יש צורך בקבלת תעודה רפואית בטרם עריכת צוואה (ראו שוחט, בעמ' 94).

(עמ"ש (י-ם) 13612-12-12 יוסרא דרוויש נ' סאמי דרוויש, פורסם במאגרים האלקטרוניים [פורסם בנבו]).

ג. הנוטריון מודה כי במעמד חתימת הצוואה לא הוצגה בפניו תעודה רפואית. ואכן, בענייננו אין מחלוקת כי במועד חתימת המנוחה על הצוואה לא הוצגה לנוטריון כל תעודה רפואית, שכן תעודה כאמור נחתמה ע"י ד"ר בריינין רק ביום למחרת (18.6.2012).

וידגש כי נעשתה פניה של "קרוב משפחה" של המנוחה (ללא נוכחותה) למרפאת אם של המנוחה במושב ב' לצורך קבלת תעודת רופא ביחס אליה, אולם הבקשה סורבה בנימוק: "הוסבר על חשיבות נוכחות הנ"ל בזמן ביקור אצל רופא מטפל" (ראה נספח 20 לתע"ר של המתנגד).

ד. בשים לב לכך שהמפגש של הנוטריון עם המנוחה התקיים בחצר בית אבות "בית בכפר", מחוץ לבי"ח הרצפלד, לא אייחס לנוטריון ידיעה כי המנוחה הייתה מאושפזת באותה עת בבי"ח הרצפלד (ר' עדותו בעמ' 37 שורה 3 כי לא ידע שהמנוחה מאושפזת בבי"ח הרצפלד). עם זאת, עדותו כי במקרה דנן לא חלה עליו החובה עפ"י תקנה 4 הנ"ל, שכן מבחינתו, המנוחה לא הייתה מאושפזת

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

בבי"ח או מרותקת למיטתה (עמ' 10 שורה 8) אינה מקובלת ואינה מתיישבת עם הפרשנות המרחיבה שהעניקה הפסיקה למונח "מרותק למיטתו".

בהינתן כי המנוחה ניצבה בפני הנוטריון מחוץ לביתה ולטענתו במפגש המקדים אף מחוץ למשרדו, כשהיא ישובה על כיסא גלגלים (עמ' 23 שורה 10), כשהוא עצמו מתאר את המנוחה כאישה "מתקשה בתנועה" (עמ' 5 שורה 7), היה עליו לדרוש תעודה רפואית בטרם חתימת המנוחה על הצוואה.

ה. הדרישה להצגת תעודה רפואית מקבלת משנה תוקף, כאשר בתאריך 13.6.2012, מספר ימים לפי חתימת הצוואה, אותו נוטריון אימת חתימת המנוחה על גבי תצהיר בדבר הענקת זכות מגורים במשק ומעמד החתימה התקיים בבי"ח הדסה, שבו המנוחה הייתה מאושפזת נכון לאותו מועד.

לכך יש להוסיף כי בתאריך 13.6.2012 נעשה ניסיון של המשיב מס' 2 להשיג תעודת רופא מבי"ח הדסה, אולם ללא הצלחה. אף על פי כן, חתימת המנוחה אומתה ע"י עו"ד רוזנפלד וכפי עדותו "כאן הייתי עורך דין לא נוטריון. אז אין צורך באישור רפואי (עמ' 13 שורות 11-12).

עו"ד רוזנפלד נשאל מדוע לא נקט במידת זהירות רבה יותר בהיותו נוטריון והשיב כי "אינו סבור שהיה צריך" (עמ' 30 שורה 16).

ו. אמת כי אין מדובר באימות חתימה של עורך דין בכובעו כנוטריון ולכן לא חלה החובה על פי תקנה 4 לתקנות הנוטריונים. עם זאת, מצופה מעורך דין שהינו גם נוטריון כי יעמוד על קבלת תעודה רפואית בטרם יעניק אישור עשיית צוואה נוטריוני, בפרט כאשר הוא ידע, כי ימים ספורים לפני חתימת הצוואה, המנוחה הייתה מאושפזת בבי"ח.

יתרה מכך, עו"ד רוזנפלד בעצמו מאשר בחקירתו כי "נראה לי שזה היה בבית חולים (הכוונה למעמד חתימת תצהיר מיום 13.6.2012 - ה.ש, ר.ק.ע). יכול להיות

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

בגלל האשפוז שהיה בסמוך לפני עשיית צוואה המלצתי לקבל אישור, קשה לי להיזכר (ראה עמ' 11 שורות 17-18).

ז. במהלך עדותו הוצגה בפניו אותה תעודה רפואית מיום 18.6.2012 ועדותו כיצד המסמך הומצא לידיו מעוררת סימני שאלה נוספים:

” עו"ד רוזנפלד: מצאתי אותה בסמוך...אז באיזשהו שלב אחר עשיית הצוואה העבירו אלי.
 עו"ד שוורץ: אתה לא זוכר מתי.
 עו"ד רוזנפלד: לא. ולא מצאתי.
 כב' השופטת: מי זה העבירו? מי העביר לך?
 עו"ד רוזנפלד: גם את זה אני לא, אני פשוט מצאתי תעודה רפואית בסמוך לאותו עותק שנשאר אצלי.
 אבל הוא לא היה בעת עשיית הצוואה ולא לא ציינתי שישנו.”
 (עמ' 39 שורות 1-8).

43. לסיכום,

לאורך כל עדותו של עורך הצוואה נחשפת בעייתיות בהליך עריכת הצוואה.

- * לא ברור כיצד קיבל מהמנוחה הוראות בנוגע לתוכן הצוואה.
- * ביהמ"ש לא הצליח להשתכנע כי התקיימה פגישה מקדימה בין עורך הצוואה למנוחה בטרם עריכת הצוואה, והסתירות בעדותו בענין זה רק פוגמים במשקל עדותו באופן כללי. עוד התעוררו סימני שאלה, כיצד נמסר המידע בנוגע לתוכן הצוואה לידי עורך הצוואה, מתי נמסר ועל ידי מי.
- * במועד חתימת הצוואה, המנוחה הוצאה מבי"ח הרצפלד במהלך אשפוז ללא אישור חופשה כמקובל, תוך שנאמר לה כי היא יוצאת לבית אבות "בית בכפר" על מנת לבקר את אחותה.

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

אם אכן המנוחה הייתה מזמינה את שירותי הנוטריון לצורך אישור עשיית הצוואה, מתוך ידיעה ברורה כי כך היא חפצה לעשות, לא היה מקום לתרץ בפניה, את הסיבה להוצאתה מבי"ח הרצפלד.

* עורך הצוואה אפשר נוכחות הנהנים, ו/או מי מטעמם, במעמד חתימת הצוואה בצמוד למנוחה או בקרבתה ובכל מקרה, לא ניתן למנוחה שום מרחב פרטי בעת הקראת הצוואה וחתימתה.
בכך מתחזקת עדות ד"ר מערבי בדבר נוכחות גורם נוסף ניטרלי ונטול אינטרסים, במועד חתימת הצוואה.

* מצאתי כי נפלו פגמים בהתנהלות הנוטריון גם במתן אישור עשיית הצוואה.

מכלול הנסיבות המיוחדות בענייננו מלמדת כי הצוואה נשוא המחלוקת נערכה בנסיבות חריגות ובעייתיות ביותר ולפיכך לא שוכנעתי כי מדובר בצוואה פרי יוזמתה ורצונה של המנוחה.

עוד מצאתי להעיר בשולי פרק זה, כי אף ניסיונותיו של עורך הצוואה במסגרת עדותו, להתנער או לתהות ביחס להיכרותו המקדימה את מר ע' מ', אינם מוסיפים למידת הרצינות והמהימנות שביהמ"ש מייחס לעדותו בענין זה (במהלך הדיון לא היה ברור האם עורך הצוואה מזהה את מר ע' מ' הגם שהנ"ל ירושלמי ועורך הצוואה ירושלמי ולא בלתי סביר כי היה זה מר ע' מ' שיצר את הקשר עם עורך הצוואה ואף הגיע עימו מירושלים לביה"ח הרצפלד לצורך עריכת הצוואה והחתמת המנוחה עליה וממילא אף לא טען כי מזהה מאידך את מר ח' ע', אף אם נתעלם מהענין "הירושלמי").

לענין זה אף בהמשך פסה"ד בפירוט – סעיף 45 בהקשר אחר.

מעורבות בצוואה

44. מעורבות פסולה בעריכת הצוואה

א. סעיף 35 לחוק הירושה קובע כי

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

" הוראת צוואה, פרט לצוואה בעל-פה, המזכה את מי שערך אותה או היה עד לעשייתה או לקח באופן אחר חלק בעריכתה, והוראת צוואה המזכה בן-זוגו של אחד מאלה – בטלה. "

ב. הפסיקה חזרה וקבעה, כי ביסוד ההוראה שבסעיף 35 לחוק הירושה, חזקה חלוטה בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת.

ראה: ע"א 529/69 רזנהויזר נ' כהן פ"ד כ"ד(2)93; ע"א 99/86 זיידה נ' זיידה פ"ד מ" (3) 105; ע"א 1079/92 גדליה נ' דאלי פ"ד מ"ז (5) 431; ע"א 2500/93 שטיינר נ' איגוד עולי מרכז אירופה, פ"ד נ (3) 338; ע"א 6496/98 בוטו נ' בוטו פ"ד נ"ד (1) 19; ע"א 2098/97 בוסקילה נ' בוסקילה פ"ד נ"ה (3) 887.

ג. לעניין הפרשנות להוראת סעיף 35 לחוק הירושה, נקבע בפסיקה כי הבחינה תהיה לפי השאלה, האם נטל הנהנה חלק בעריכת הצוואה, ומהי מידת האינטנסיביות של המעורבות הנטענת של הנהנה מן הצוואה.

וכך קבע כבוד השופט רובינשטיין בע"א 586/03 חרמון נ' גולוב פ"ד נ"ט (3) 1:

" ... השכל הישר מורנו גם, כי הצטברותם של אירועים וזיקות שאולי כ"א מהם כשלעצמו לא היה בו כדי להציב תווית של נטילת חלק בעריכת הצוואה, הנה בהיקצבם יחד, "במבט-על" אל המכלול, יוצרים הם אותה השתתפות בעריכתה שיש בה כדי לפסול... "

45. בחינת התשתית הראייתית בענייננו מצביעה על כך שלמשיבים הייתה מעורבות אינטנסיבית בעריכת הצוואה, כאשר המתנגד העמיד גרסה עובדתית של ממש לאופן המעורבות אליו הוא מכון בטענותיו וגרסתו לא נסתרה.

א. חרף עדות המשיב מס' 2 כי לא היה מעורב בענין עריכת הצוואה, הוא מעיד בעצמו כי מספר חודשים לפני הפטירה הוא לקח את המנוחה למשרד עו"ד

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

רוזנפלד "על סמך בקשתה שהיא רוצה לעשות צוואה" (עמ' 78 לתמלול שורות 7-10 שורות 18-19).

לשאלה מדוע לקח אותה דווקא לעו"ד רוזנפלד השיב בעמ' 79 שורות 12-13:
" היא ביקשה ממני, עיינתי בספר הטלפונים מצאתי רוזנפלד,
לקחתי בזה זה נגמר. זהו. "

אלא שבהמשך עדותו מתברר כי לא בכך הסתיימה מעורבותו וכי אין מדובר בעורך דין שנבחר על ידו באקראי "דרך ספר טלפונים" (עמ' 28 שורה 3).

ב. בתחילת עדותו הביט עו"ד רוזנפלד בנוכחים באולם בית המשפט ונצפה כמי שמנסה לכאורה להיזכר בפנים המוכרות לו מבין הנוכחים.

הדבר נראה מפתיע בעיני בית המשפט, שעה שבמסגרת עדותו הוא לא שלל את האפשרות כי המשיב מס' 2 הינו לקוח שלו וממילא היה אמור להגיע מוכן לעדות ולברר מבעוד מועד באיזה ענין מוזמן, מי הזמינו ומהי ההסטוריה של היחסים שלו עם מי מבעלי הדין.

" כבוד השופטת: יכול להיות שלמר מ' יש תיק, יכול להיות שהוא בכלל לקוח לך.
עו"ד רוזנפלד: היגיוני, היגיוני ייתכן שהוא המליץ לגברת ג'.
" (עמ' 19 שורות 10-11).

כזכור, הנוטריון העיד כי למנוחה לא היה "תיק לקוח", שכן היא לא הייתה לקוח קבוע. מכאן אתה למד, שע' מ' הינו לקוח קבוע של עורך הצוואה ובהחלט אין מדובר בעורך דין שנבחר באקראי.

ג. כך מעיד מר ע' מ' בדיון 14.1.2018 עמ' 80 שורות 20-23:

"...עשיתי את מה שעשיתי מה שאני זוכר זה שלקחתי אותה,
כמה פעמים לקחתי אותה, וכמה פעמים לא, אז אני לא זוכר

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

בדיוק כי אני לא עקבתי ולא התכוונתי לעקוב, מי שעקב בזמן...
זה ד"ר."

וכך מעיד בדיון 15.1.2018 לשאלת בית המשפט :

" **כבוד השופטת:** יופי. חודש קודם והיא מאושפזת
בהדסה ואתה מסיע את עורך דין רוזנפלד
להחתים אותה על התצהיר?
ע' מ': אני בנושא התצהיר, איך זה נעשה בדיוק
אני פשוט לא זוכר. "

ד. עדות מר ע' מ' כי לא ידע שהמנוחה חתמה על תצהיר מתנה ביום 13.6.2012 ואינו יודע היכן נחתם התצהיר, שכן קיבל אותו מהמנוחה לאחר שנחתם, הינה **עדות מיתממת**, כאשר עורך התצהיר העיד בעצמו כי מר מ' הסיע אותו לבית החולים לצורך אימות חתימת המנוחה על התצהיר (עמ' 16 שורות 6-7).

ה. המשיב מס' 1 העיד כי בכל פעם שהמנוחה ניסתה לשוחח עמו בענין הצוואה הוא התחמק (עמ' 33 שורות 22-23) וניכר בעדותו כי חש אי נוחות כשנשאל אודות צוואת המנוחה.

הנ"ל העיד כי לא ביקר את המנוחה בסמוך למועד עריכת הצוואה ולאחריו (ראה בעמ' 48 שורות 22-24 ועמ' 41 שורה 1).

אומנם העיד כי לא נכח במועד חתימת הצוואה (עמ' 57 שורות 5-6) ולא יודע שנעשתה צוואה, אם כי לשאלה האם בנו ג' ע' סיפר לו כי המנוחה חתמה על הצוואה השיב בעמ' 58 שורה 7: **"אני, לא זוכר, יכול להיות שכן, אז מה הבעיה?"**

ו. שני המשיבים הודו בחקירתם כי נודע להם על קיומה של הצוואה הראשונה של המנוחה, כחצי שנה לפני פטירתה (ראה עדות המשיב מס' 1 בעמ' 59 שורות 5-6 ועדות המשיב מס' 2 בעמ' 77 שורות 20-23).

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

46. מעבר לאמור, לכל אלה יש להוסיף את הנסיבות הבעייתיות שהתקיימו במועד חתימת הצוואה:

- * הספקות וסימני השאלה שהתגלו בעניין האופן שבו המנוחה מסרה לעורך הצוואה את רצונה ביחס לתוכן הצוואה.
- * הוצאת המנוחה מבית החולים באופן מחשיד, שלא דרך הכניסה הראשית וללא אישור חופשה כמקובל על פי הנהלים, כשנאמר למנוחה כי היא הולכת לבקר את אחותה.
- * הקראת הצוואה למשיב מס' 2 ולבנו של המשיב מס' 1 והיה ברור לעורך הצוואה כי הם יודעים את תוכנה.
- * נוכחות המשיבים, וְאוּ מִי מִטַעֲמָם, במועד חתימת הצוואה ע"י המנוחה מבלי שניתן לה מרחב פרטי.

לאור האמור, מצאתי כי מתקיימים התנאים שביסוד הוראת סעיף 35 לחוק הירושה בדבר מעורבות פסולה של הנהנים בעריכת הצוואה וְאוּ נִטִּילַת חֶלֶק בְּעֵרִיכְתָּהּ, באופן שיש בו כדי לפסול את הצוואה.

47. מכל המקובץ לא שוכנעתי כי הצוואה מיום 17.6.2012 משקפת את רצונה החופשי והאמיתי של המנוחה רחל גז ז"ל או בכלל כי תוכנה הובא לידיעתה.

לסיכום,

48. טענת המתנגד בדבר העדר כשירות לצוות נדחית.

שתי טענות המתנגד בדבר השפעה בלתי הוגנת \ תחבולה (סעיף 30 לחוק הירושה) וכן הטענה בדבר מעורבות פסולה בצוואה (ס' 35 לחוק הירושה), מתקבלות מכל הנימוקים שפורטו לעיל.

לאור האמור, ההתנגדות לבקשה לצו קיום צוואה מתקבלת והבקשה לצו קיום צוואה לצוואת המנוחה מיום 17.6.2012 (ת"ע 24822-01-15), נדחית.

בבית המשפט לענייני משפחה באשדוד

בפני כב' השופטת רותם קודלר עיאש

ת"ע 9799-02-15
ת"ע 24822-01-15

49. המזכירות תסרוק פסק דין זה גם בת"ע 24822-01-15.
50. המשיבים ישלמו למתנגד, ביחד ולחוד, הוצאות ההליך בסך 60,000 ₪ ₪ בתוך 30 יום. הסכום יישא הפרשי ריבית והצמדה כחוק, עד לתשלום המלא בפועל.
51. בכך מסתיים בירור ההליך שבכותרת וכן הבקשה לצו קיום צוואה בת"ע 24822-01-15. המזכירות תשלח העתק פסק הדין לצדדים ותסגור את שני התיקים.

ניתן ביום, י"ג אב תשע"ט, 14 אוגוסט 2019, בהעדר הצדדים.

רותם קודלר עיאש, שופטת